

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**ÇATIşMA ÇÖZME VE AKRAN ARABULUCULUğU EğİTİM PROGRAMININ
BENLİK SAYGISI VE ÇATIşMA ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİ**

Hazırlayan:
Naciye ÇAVUş KASIK

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAğIZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2012

KABUL VE ONAY

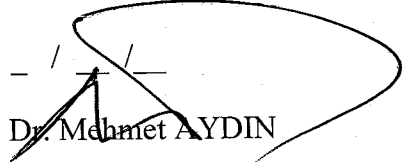
Naciye ÇAVUŞ KASIK tarafından hazırlanan “Çatışma Çözme ve Akran Arbuluculuğu Eğitim Programının Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerilerine Etkisi” başlıklı bu çalışma, 28/12/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Kurtman ERSANLI.....

Üye: Doç.Dr. İlknur AYDIN AVCI.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım yüksek lisans tezinin proje aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

08/12/2012

Naciye ÇAVUŞ KASIK

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim ilk aşamasından tez çalışması sürecine kadar birçok insanın benim üzerinde emeği olmuştur. Çok severek okuduğum Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde yüksek lisans yapmamda bana rehberlik eden değerli hocam Prof. Dr. Kurtman ERSANLI'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunmakla beraber tez hazırlığının her aşamasında içtenlikle yanımda olan değerli vaktini, ilgi ve bilgisini benimle paylaşan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ'a, okul hayatım boyunca bilgi ve tecrübesinden yararlandığım bölümdeki bütün değerli hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans yapma sürecinde bana destek olan, annem, babam, eşim ve çalışmalarımı bitirip onlarla oyun oynamamı sabırla bekleyen çocuklarım Meriç ve Ediz'e ayrıca teşekkür etmek isterim.

Naciye ÇAVUŞ KASIK

ÖNSÖZ

Toplumsal yaşamda uyumlu ve mutlu olabilmek, kişilerarası ilişkilerin niteliğiyle yakından ilişkilidir. Kişilerarası ilişkilerin niteliği ise bireylerin yaşanan anlaşmazlıklara çözüm üretebilme yeteneğiyle geliştirilebilir.

İnsan ilişkilerinde anlaşmazlıklar (çatışmalar), doğal ve kaçınılmazdır. Çatışmalara verilen tepkiler, çoğunlukla problemi görmezlikten gelme, problemden kaçma, ilişkilerin devamı için kendi isteklerinden vazgeçip sürekli verici davranma ya da şiddet ve saldırıyla isteklerine ulaşma olarak gösterilir.

Anlaşmazlıklardan kaçan, isteklerine ulaşmada pasif davranan kişilerin, özgüven ve kendine saygı eksikliği yaşadığı görülebilmektedir. Anlaşmazlıklar karşısında, saldırgan davranışlar sergileyen kişiler anti sosyal davranış özellikleri gösterip suça eğilim gösterebilmektedirler. Bu nedenle çocuk ve gençlerin özgüven duygularının geliştirilmesi ve riskli davranışlardan korunması amacıyla olumlu çatışma çözme yöntemleri öğretilebilir.

Olumlu çatışma çözme; problemlerin çözümünde iki tarafın da ihtiyaçları dikkate alınıp, yaratıcı çözümler bulma olarak değerlendirilmelidir. Olumlu çatışma çözme becerisi okullarda öğrencilere erken yaşlarda öğretilirse, insan ilişkilerinden doyum sağlayıp, uyumlu ve mutlu olmaları sağlanabilir.

Olumlu problem çözme becerisiyle çatışmalarını çözen öğrenciler; insan ilişkilerinde kendilerine güvenmeyi ve şiddete başvurmadan ihtiyaçlarını karşılayabileceklerini öğrenirler.

Çatışma çözme becerileri ve akran arabuluculuğu eğitimiyle öğrencilerin kendi problemlerini çözme becerisi geliştirip, bu becerileriyle akranlarının problemlerinin çözümünde de destekleyici ve etkin rol oynayabilirler. Dolayısıyla yapılan bu çalışma, iletişim becerilerinin artırılması, okullarda şiddetin azaltılması ve öğrencilerin ruh sağlığını korumaya yönelik gerçekleştirilmiştir.

Naciye ÇAVUŞ KASİK

Öğrencinin Adı- soyadı	Naciye ÇAVUŞ KASİK
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Danışman adı	Yrd. Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ
Tezin adı	Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerilerine Etkisi

ÖZET

Bu araştırmada, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine uygulanan ‘Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı’nın öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın deney ve kontrol grubu toplam 20 ilköğretim 7.sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada öğrencilerin benlik saygı düzeylerini belirlemek amacıyla, ‘Kendine Saygı Ölçeği’ çatışma çözme davranışlarını belirlemek amacıyla ise, ‘Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği’, kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına bu ölçekler ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır.

‘Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı’nın öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ve çatışma çözme becerileri üzerine etkisinin değerlendirildiği araştırmada oturumların her biri 80 dakika olmak üzere 13 hafta sürmüştür. Deney ve kontrol gruplarına uygulanan ‘Kendine Saygı Ölçeği’ ve ‘Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği’ ile ön-test ve son-test puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için t-testi kullanılmıştır.

İstatistiksel analiz sonunda, ‘Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı’nın öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ve çatışma çözme becerileri üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Bu bulguya göre, ‘Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı’nın öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini ve çatışma çözme becerilerini arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Elde edilen bulgular literatür ışığında yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi, Çatışma Çözme, Akran Arabuluculuğu, Benlik saygısı, İlköğretim öğrencileri,

Student's Name & Surname	Naciye ÇAVUŞ K
Department	Department of Educational Sciences
Supervisor's Name	Asst. Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ
Thesis Title	Effect of Conflict Resolution and Peer Mediation Training Program on Self-Esteem and Conflict Resolution Skills

ABSTRACT

This research aims to analyze the effect of 'Conflict Resolution and Peer Mediation Training Program' provided to seventh graders in primary education on their levels of self-esteem and conflict resolution skills.

Experimental and control group of this research consist of total 20 seventh grade students in primary education. 'Self-Esteem Scale' was used to determine student's levels of self-esteem, and 'Scale for Identification of Conflict Resolution Behavior' was used to define conflict resolution behavior of students. These scales were implemented as pretest-posttest to experimental and control groups.

In this research analyzing the effect of 'Conflict Resolution and Peer Mediation Training Program' on students' levels of self-esteem and conflict resolution skills, each session lasted for 80 minutes during 13 weeks. T-test was used to decide whether there is a difference between 'Self-Esteem Scale', 'Scale for Identification of Conflict Resolution Behavior' implemented to experimental and control groups and pretest-posttest scores.

Statistical analysis indicated that 'Conflict Resolution and Peer Mediation Training Program' created a significant difference on students' levels of self-esteem and conflict resolution skills. This finding led us to conclude that 'Conflict Resolution and Peer Mediation Training Program' increased students' levels of self-esteem and conflict resolution skills.

Findings obtained were interpreted in the light of literature and suggestions were made.

Key Words: Conflict Resolution and Peer Mediation Training Program, Conflict Resolution, Peer Mediation, Self-Esteem, Primary Education Students.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XII
BÖLÜM I.....	1
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	5
1.3. Alt Problemler.....	5
1.4. Denenceler.....	5
1.5. Sayıtlar	6
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Araştırmanın Önemi.....	7
1.8. Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı	10
1.9.Tanımlar	14
BÖLÜM 2	16
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	16
2.1. Arabuluculuk Kavramı.....	16
2.2. Arabuluculuk Eğitimi:.....	19
2.3. Arabuluculuk Becerileri;.....	20
2.4. Akran Arabuluculuk Becerilerinin Öğrencilere Öğretilmesinin Nedenleri:	20
2.5. Arabulucunun Özellikleri.....	25
2.6. Arabuluculuk Süreci.....	25
2.7 Arabuluculuk İşlem Basamakları.....	26
2.8. Akran Arabuluculuğu ile İlgili Eğitim Programları	27
2.9.Okullarda Akran Arabuluculuğu ile İlgili Eğitim Programlarının Etkililiğine İlişkin Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	28

2.10. Okullarda Akran Arabuluculuğu ile İlgili Eğitim Programlarının Etkililiğine İlişkin Türkiye’de Yapılan Bazı Araştırmalar.....	31
BÖLÜM 3	35
YÖNTEM.....	35
3.1. Çalışma Grubu	35
3.2. Araştırmanın Deseni.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları	40
3.3.1. Kendine Saygı Ölçeği (KSÖ)	40
3.3.2.Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ)	41
3.4. Verilerin Analizi.....	41
3.5. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman.....	42
3.6. Araştırmanın Planı	43
3.7. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının Uygulanması	44
3.8. Birinci Oturum	44
3.9. İkinci Oturum.....	48
3.10. Üçüncü Oturum.....	50
3.11. Dördüncü Oturum:	53
3.12. Beşinci Oturum	55
3.13. Altıncı Oturum	57
3.14. Yedinci Oturum.....	58
3.15. Sekizinci Oturum	62
3.16. Dokuzuncu Oturum.....	65
3.17. Onuncu Oturum.....	67
3.18. On Birinci Oturum	69
3.19. On İkinci Oturum	71
3.20. On Üçüncü Oturum.....	73
BÖLÜM 4	76
BULGULAR.....	76
Denence 1.....	77
Denence 2.....	78
BÖLÜM 5	81
TARTIŞMA VE YORUM.....	81

BÖLÜM 6	86
SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA	89
EKLER	96
EK - 1	96
EK - 2	97
EK-3	98

TABLO LİSTELERİ

Tablo1.Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	36
Tablo 2. Deneysel ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine göre gruplara dağılımı.....	38
Tablo 3. Araştırma Deseninde Gruplar ve Yapılan İşlemler.....	39
Tablo 4: Deneysel ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kendine Saygı, Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt ölçeklerinin Öntest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları	77
Tablo 5: Deneysel Grubu Öğrencilerinin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt ölçeği Ön ve Sontest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları	78
Tablo 6: Deneysel ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin saldırganlık ve problem çözme alt boyutlarının Sontest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları.....	79
Tablo 7 : Kontrol Grubu Öğrencilerinin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyutları Ön ve Sontest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları.....	80

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

X: Aritmetik Ortalama

N: Kişi Sayısı

Ss: Standart Sapma

n: Kişi Sayısı

Kısaltmalar

KSÖ: Kendine Saygı Ölçeği

ÇÇDBÖ: Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği

AAEP: Akran Arbuluculuğu Eğitim Programı

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya konu olan problem durumu ve araştırmanın amacı açıklanmış, sınırlılıklar belirtilmiş ve araştırmayla ilgili temel kavramlar ile araştırmanın gerekçesi ve önemi üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem durumu

Son yıllarda ülkemizdeki okullarda meydana gelen şiddet olaylarının diğer ülkelerde de arttığına ilişkin olgular yazılı ve görsel basında sık sık ele alınmaktadır. Bu durum, öğrenciler arasında yaşanan çatışmaların çözümüne yönelik arayışları da beraberinde getirmiştir.

Ülkemizde ilköğretim okullarında öğrencilerin yaşadıkları çatışmalarda şiddete başvurma oranları hızla artmaktadır. Aynı şekilde okullardaki çatışmalarda öğrencilerin sorunlarını genellikle şiddet içerikli yöntemlerle çözdükleri görülmektedir. Ders sırasında veya ders dışında çıkan çatışmalarda fiziksel güç kullanılmakta ve sözel olarak alay etme, birbirlerini aşağılama, küfür etme gibi davranışlar giderek ilgilileri ve aileleri rahatsız edici boyuta ulaşmış bulunmaktadır (Gülkokan, 2011: 6; Koruklu, 2006: 1)

Çatışmalar farklı ihtiyaçlar, bireysel faktörler (cinsiyet, fiziksel görünüm, tutum, biliş), kültürel faktörler, iletişimsel süreçler, karşılıklı engellemeler, uyumsuzluk, gerginlikler, kaygı içeren duygular ve bireylerin birbirlerine ilettikleri mesajlardan kaynaklanmaktadır (Dökmen, 2012: 102-155).

Bireylerarası çatışmalar konusunda yapılan ilk araştırmalar, çatışmanın yıkıcı olduğunu ilişkilere zarar verdiğini ve çatışmaların ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur. Fakat daha sonra bu düşünce değişmiştir. Çatışmalar iki tarafında ihtiyaçlarının karşılanmasına dikkat edilerek yaratıcı çözümler üretilerek çözümlenirse bireylerarası ilişkileri geliştirebilir şeklinde bir düşünce yerleşmiştir. Bilinmektedir ki bu durum yalnızca sorunları çözmez, aynı zamanda bireylerarası ilişkileri de zenginleştirmektedir. Bireylerarası çatışmalar, tarafların gereksinimlerinin karşılanmasıyla çözümlenebilirse, taraflar arası ilişkinin sürekliliği de bu şekilde sağlanmış olacaktır. Bu şekildeki bir uygulama dayanışmayı desteklemekte, taraflar arasında güç dengesi kurarak yaratıcı sorun çözme becerilerini geliştirerek, değişimi ve gelişimi kolaylaştırmaktadır. Olumlu çatışma çözümü uygulaması, sorunları ortaya çıkarma ve yaratıcı çözümler bulunabilmesi için ilgiyi ve merakı harekete geçirerek, ilişkinin durgunlaşmasını engellemektedir. Gerçekte çatışmanın bireylerin kişisel kimliklerini ve gereksinimlerini fark etmelerini sağlayarak, bireylerarası dayanışmayı destekleme rolü de bulunmaktadır. Çatışma aslında, yıkıcı bir durum değil, anlayış ve kişisel gelişim için bir fırsat olarak görölmektedir (Mc Farland, 1992:1).

Çatışma çözümünde, bireylerarasında kurulan işbirliği sırasında ortaya çıkan tartişmaları yapıcı bir şekilde ele alma becerisi, ilişkinin devamını ve derinleşmesini sağlamaktadır (Deutsch, 1993; 3). İlişkiler üzerinde olumlu etkileri olan çatışma türleri bulunmaktadır. Bunun için bireylerin çatışmayı yapıcı bir şekilde ele alabilmeleri için farklı çatışma çözme stillerini öğrenmelerini gerektirmektedir. Bu stratejiler eleştirel ve yenilikçi düşünmeyi geliştirmektedir. Bu durum verimliliği sağlamaktadır. Farklı bireylerin farklı fikirlerini ortaya koymaları yaratıcı çözümleri geliştirmektedir (Rahim, 2002: 4-23). Bu anlayış çatışmalardan kaçınılması yerine, bireylerarası ilişkilerin geliştirilmesi için çatışma çözme becerileriyle iyi yönetilerek bireylerin daha pozitif ve yapıcı olmalarını sağlayabilmektedir.

Çatışmanın sonucunun yapıcı ya da yapıcı olmayan şekilde sonuçlanması, bireylerin çatışma çözme becerilerine göre değerlendirilebilmektedir. Bilindiği gibi bireylerin hayatında çatışmanın ve çatışma çözme stillerinin önemli rolü bulunmaktadır. Aynı şekilde çatışma, bireylerin hayatında geliştirici rolü de üstlenmektedir. O nedenledir ki okul ortamının daha güvenli bir yer olmasını sağlamak için uygulanacak yapıcı çatışma çözme yöntemlerinin

öğrencilere öğretilmesiyle arzu edilen düzeyde eğitim öğretim etkinliklerinin amacına ulaşması sağlanabilmektedir. Bunun için öncelikle öğrencilere etkili bir çatışma çözme becerisi kazandırmak hedeflenmelidir. Bu hedefin kapsamında, öğrencilere çatışmanın doğasını anlaması, çatışma çözme ilke ve evrelerini içeren eğitimlerin yer almalıdır.

Öğrenciler okullarda, akranlar ya da öğretmenleriyle yaşadıkları çatışmalarda yapıcı çözüm yollarını kullanarak çatışmaları olumlu bir biçimde çözemedikleri bazı olumsuzluklar yaşamaktadırlar. Bunlar, okulda etkili bir öğrenme ve öğretme, sağlıklı kişiler arası ilişkileri yaşama olasılıklarında azalma şeklinde belirtilmektedir (Taştan, 2006: 3). Çatışmaların sıkça görüldüğü ilköğretim döneminde çatışma çözme becerilerinin öğrencilere öğretilmesi okullarda şiddeti azaltıp, öğrencilerin, problem çözme becerilerini geliştirmeleri okulda, evde ve çevredeki insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlayabileceği düşünülmektedir.

Geleneksel eğitim sistemimizde, okullarda yaşanan çatışmaların çözümünde, dış denetimin kullanıldığı, yani öğretmen ya da yöneticiler tarafından ödül ve ceza sistemi kullanılarak çatışmaların çözümlendiği görülmektedir (Öner, 1999: 187-227). Dıştan denetimle, çatışmalarını çözen öğrenciler, Hatipoğlu Sümer ve Aydın'a (1999: 2, 8) göre; televizyon, bilgisayar ve video oyunlarında şiddet görüntülerine de maruz kalarak, okulda, evde şiddet gördüklerinde, onların da şiddet içerikli davranışlar göstermelerine neden olabilmektedir. Bu durum, topluma yön veren okullarımızın amacı ile çelişmektedir. Çünkü okullarımızın amacı, öğrencilerde iç denetimi geliştirmek, onların kendi davranışlarını kontrol edebilen "bireyler" olmalarını sağlamak olarak ifade edilmektedir.

Dıştan denetimli bireyler, içten denetimliler karşılaştırıldığında, içten denetimliler daha başarılı, toplumsal olaylara karşı daha aktif, daha girişimci, özgüveni yüksek ve bağımsız bir kişilik yapısına sahip ve daha uyumlu olduğu görülmektedir. İçten denetimli bireyler, çevresinin kendi denetimi altında olduğunu ve isterse yaşamını istediği şekilde planlayabileceğine de inanmaktadır (Cüceloğlu, 1993: 421).

Çocuğun gelişiminde, okul önemli bir yer tutmaktadır. Okul, çocuğun sosyalleşmesinde önemli görevler yüklenmektedir. Çocuğun gelişiminin en hızlı olduğu dönemde okul, çocukların yeteneklerini geliştirdiği, arkadaşlık ilişkilerini kurduğu bir ortamdır. Bu süreçte çocuğun akran gruplarına katılması, sosyalleşmesi için gerekli görülmektedir. Böylece okulda çocuğun iletişim becerilerinin, sosyal problemleri çözebilme ve liderlik yeteneğinin gelişebileceği düşünülmektedir (Yavuzer, 2002: 152-153).

Çocuklar, ergenlik dönemine girdiğinde akranlarından çok güçlü bir şekilde etkilenmektedirler. Ergenlerin akranlarıyla kurdukları arkadaşlık ilişkileri ve sosyal destek sayesinde yaşadıkları stres yaratan olayların etkisi azalmaktadır. Akranlarıyla kurduğu ilişki, bağlılık ve ait olma duygusu yaşayan ergenin kendine güvenini geliştirir, benlik saygısı da bunun paralelinde artmaktadır (Dornbush, 1989: 17-18). Benzer şekilde, demokratik ve barışçıl bir sınıf atmosferinde olan öğrencilerin daha verimli çalışabildiği ve olumlu benlik algısı geliştirebildikleri ifade edilmektedir (Kandemir ve Özbay, 2009: 1). Bilinmektedir ki çatışmanın önlenbilmesinde, çatışma ile başa çıkmada olumlu yolların öğretilmesi bir zorunluluktur. Bu çerçevede ele alındığında, uygulanacak olan çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitiminin beklenen uzlaşma kültürünü oluşturacağı düşünülmektedir (Koruklu, 2006: 12). Bu sebeptendir ki ergenlere, ergenlik döneminde verilen Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitimlerinin faydalı olacağı ifade edilmektedir.

Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitiminin bireyin benlik saygısı üzerine de olumlu etkisi olduğu düşünülmektedir. Benlik saygısı, bireyin sosyal, duygusal ve zihinsel gelişiminde önemli bir etkidir. Ayrıca, okul başarısında beden sağlığında önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Plummer, 2011: 18). Bir diğer ifade ile benlik saygısı, “bir birey olarak kişi kendisini ne ölçüde sevmekte, kabul etmekte ve kendisine ne ölçüde saygı duymakta” sorusu ile açıklamaya çalışılmıştır (Plummer, 2011: 18). Benlik bilinci ise, bireyin kendisiyle ilgili bütün düşüncelerini, algılarını, kanaatlerini, duygularını ve kendini nasıl gördüğünü ifade etmektedir (Cüceloğlu, 1993: 578).

Çatışmaların sağlıklı çözülebilmesi ve çocuklarda beklenen gelişmenin sağlanabilmesinde, eğitim kurumlarımızda verilecek çatışma çözme ve iletişim becerileri eğitimlerinin önemi büyüktür. Çatışma olmadan gelişme sağlanamaz, bu nedenle okullarımızda çatışmayla başa çıkmada olumlu yolların öğretilmesi bir zorunluluktur. Bunun için önerilen arabuluculuk yöntemi, okullarımızda oluşturulması istenen uzlaşma kültürünü hedeflemektedir (Koruklu, 2006: 12)

1.2. Problem Cümlesi

Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı uygulanan 7.sınıf öğrencilerine verilen eğitim öğrencilerin çatışma çözme becerilerini ve benlik saygı düzeyleri farklılaştırmakta mıdır?

1.3. Alt Problemler

1. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerilerini artırmada etkili midir?
2. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin benlik saygı düzeylerini artırmada etkili midir?

1.4. Denenceler

Denence 1. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerilerini artırmada etkilidir.

Denence 2. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerini artırmada etkilidir.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırmada; örneklem grubunun evreni temsil ettiği, araştırmaya katılan öğrencilerin 'Kişisel Bilgi Formu', 'Kendine Saygı Ölçeği' ve 'Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği'ni gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içten cevapladıkları kabul edilmiştir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir.

- Araştırma, Samsun İli'nde Atakum İlçesi'ne bağlı Kamalı Köyü İlköğretim Okulu'nda 2010-2011 eğitim öğretim döneminde öğrenim gören, Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı'na devam eden deney grubundaki 7. sınıf öğrencileri ve bu tür eğitim almayan Sarayköy İlköğretim Okulu'ndaki 7. sınıfta öğrenim gören kontrol grubu öğrencilerini içermektedir.
- Bu araştırmada verilen Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, araştırmanın amaçları doğrultusunda Taştan (2006) tarafından geliştirilen Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı ile sınırlıdır.
- Araştırmanın verileri 'Kişisel Bilgi Formu', 'Kendine Saygı' ve 'Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme' ölçeklerinin verileri ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Bireylerin gelişmelerine katkıda bulunan ve sosyal yaşamın gereği olan çatışmalarını sağlıklı bir şekilde çözebilmeleri, olası olumsuz etkilerini azaltabilmeleri için verilecek, “Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı”nın Çatışma Çözme ve dolayısıyla Benlik Saygısı üzerine etkili olacağı düşünülmektedir.

Bireylerarası iletişimin yoğun olarak yaşandığı bir ortam olan okullarda, öğrencilerin birbirlerinden farklı özellikleri ve yaşantılarından dolayı çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. Öğrencilerin gelişim döneminin özellikleri de okuldaki çatışmaların nedeni olabilmektedir. Ergenlik döneminde yalnızca kendi bakış açısını ve düşüncelerini doğru bulan ergen, akranlarıyla ve yetişkinlerle sıklıkla çatışma yaşayabilmektedir (Uysal, 2006: 4). Bu nedenle, arabuluculuk eğitiminin, bu dönemdeki öğrenciler için önemli olduğu söylenebilir.

Akran arabuluculuğu eğitimi, öğrencilere;

- Çatışmanın doğasını ve günlük yaşamın bir parçası olduğunu,
- Çatışma çözme, iletişim becerilerini, arabuluculuk stratejilerini ve görüşme süreçlerini kullanmak aracılığıyla, şiddetin, vahşetin ve okula devamsızlığın azaltılabileceğini,
- Öğrencilerin sorumlu davranmayı öğrenmelerinde, cezadan daha etkili olduğunu ve yetişkinlerin (öğretmen, yönetici, vb.) disiplin olaylarıyla uğraştıkları zamanı azatlığını,
- Öğrencilerin kişisel farklılıkları anlamaları yolu ile sorun çözme becerilerini geliştirmelerini ve birbirlerini anlamalarını sağlamaktadır (Schumpf vd, 2007: 24-25).

Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Eğitimi, yaratıcı problem çözme becerileri geliştirmelerini, bireylerin kendilerini ve başkalarını daha iyi anlamalarını sağlamaktadır

(Lincoln, 2000: 118-121). Bu program, çatışmalarda bireyin şiddet eğilimini azaltarak, dinleme ve iletişim becerilerini geliştirmekte, kendi davranışlarının sonuçlarını görmelerini sağlayarak, davranışlarının yönetimini öğrenmelerini desteklemektedir. Benzer şekilde, öğrencilerin öfke yönetimi becerileri, etkili iletişim kurma becerileri, öz denetim, benlik saygısı, empati ve grup çalışması gelişerek, başkalarına saygı, sorumluk duygusu, sorunları barışçıl bir şekilde çözme becerisi ve güven duygusu da gelişmektedir (Lincoln, 2000: 25-32). Literatür taramasında ulaşılabilen araştırmaya göre, akran arabuluculuğu eğitiminin 4.sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerilerini önemli ölçüde olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu eğitimler sayesinde, okula bağlılık ve devamlılık, benlik kavramı akran ilişkileri, sosyal beceriler ve bireylerarası ilişkilerin desteklendiği görülmektedir. Şiddetin okullarda çocukları tehdit eden önemli bir sorun olduğu bilinmektedir. Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitimi çocuklara anlaşmazlıklarını yapıcı bir şekilde çözmelerini sağlayacak bilgi ve becerileri kazandırmaktadır. Bu programlar, öğrencilere kendi sorunlarını çözmelerini ve sınıf arkadaşlarının sorun çözme becerilerini geliştirmelerine destek sağlamaktadır. Bu durum çocukların okulda güvende hissetmelerine neden olmaktadır. Bu uygulama sayesinde okullarda şiddet davranışları azalarak, çocukların okula bağlılıkları artmaktadır (Ensley, 1998: 71-73).

Çatışmaları önleme çalışmalarının erken yaşlarda başlaması her zaman daha etkili olmaktadır. Etkili çatışma çözme becerilerinin öğretilmesi genel olarak yaşamın kaliteli yaşanmasına neden olmaktadır. Büyük sorunların oluşmasını önleyerek, var olan sorunların da artmasını engellemektedir. Bu sebeptendir ki çatışmayı önleme çalışmalarının özellikle okullarda gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Korkut, 2004: 170-171). Okulların saldırganlığın azaltılmasında, koruyucu etmenlerin öğretilebileceği kurumlar olmaları nedeniyle, çatışmayı önleme çalışmaları için en uygun ortamlar olduğu kabul edilmektedir. Öğrencilerin çatışma anında yıkıcı davranışlarının azaltılmasında, önleme programlarının uygulanması önerilmektedir. Burada önleme çalışması anlamında; çatışma çözümü, akran arabuluculuğu, sosyal problem çözme ve akran yüzleşmesi eğitimi temel olarak ele alınabilmektedir (Korkut, 2004: 330-331). Diğer taraftan, çatışma çözme yönteminde her zaman yapıcı çözüm bulma yolu bulunmaktadır. Çatışmadan kaçınma yoktur. Önemli olan çatışmanın, iki tarafında gereksinimlerinin karşılanması ilkesine yönelik kazan-kazan yöntemiyle çözümlenmesinin hedeflenmesidir. Çatışma çözmenin ilkeleri; insanlara değil soruna odaklanma, durumların

yerine çıkarlara odaklanma, tarafların kazanç için uygun çözümler bulma ve karar verilirken objektif olma olarak sayılabilmektedir (Schrumpf vd, 2007: 48-60).

Zorunlu eğitim süreci içerisindeki ilköğretim öğrencileri arasında şiddet olaylarının artması, liselerdeki öğrencilerle kıyaslandığında daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, saldırgan davranışlara yönelik önleyici çalışmaların, öncelikle ilköğretimin 2. kademesinde yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle çatışmaların arttığı ve sosyal ilişkilerin oldukça önem kazandığı, ilköğretim 2. kademe ve ortaöğretim dönemindeki öğrencilere yönelik çatışma çözme ve arabuluculuk programları, öncelikle ele alınması gerektiği yadsınamayacak bir durumdur (Taştan, 2006: 5). Benzer bir şekilde, bütün okulu kapsayan arabuluculuk eğitiminin, ilköğretim okullarında uygulanmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir (Koruklu, 2006: 16). Diğer bir ifade ile şiddet içerikli davranışları önleyebilmek için önleyici psikolojik danışma ve rehberlik anlayışı doğrultusunda özellikle ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğrencilere yapıcı çatışma çözme stratejilerini öğretmenin önemli olduğu söylenebilir (Çoban, 2009: 259). Davranış değişikliklerini amaçlayan önleme programlarının, ilköğretim okullarındaki öğrencilerde, liselerdeki öğrencilere göre daha etkili olduğu, sonraki yıllarda davranışların değişmeye daha dirençli olabileceği düşünülmektedir.

Okullarda öğrenmenin ancak, güvenli ve disiplinli bir ortamda sağlanabileceği tartışmasız bir gerçektir. Bu nedenle okulda etkili eğitimin gerçekleşmesi için şiddet ve yıkıcılık içeren davranışların önlenmesi gerekmektedir. Okullarda çatışma çözme ve akran arabuluculuk programlarının uygulanması için bireylerarası ilişkilerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi sağlanmalıdır. Bunun için de güvenli ve disiplinli bir ortam oluşturulması gerekmektedir (Taştan, 2006:5). Bu süreçte öğrencilerin birbirleriyle etkileşimlerinde olaylara bakış açıları, yargıları, fikirleri ve düşüncelerinin farklılığı kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; yapılandırılmış müzakere eğitimleri, öğrencilerin bakış açılarının genişlemesini sağlamaktadır. Öğrenciler kendi fikirlerini savunurken, karşı tarafın görüşlerini de dinleyerek bakış açılarını genişleterek geliştirmektedirler. Bu şekilde etkili karar alma ve sorun çözme becerileri artarak yaratıcı çözüm yolları bulabilmektedirler (Johnson & Johnson, 1988: 6).

Bilinmektedir ki çatışma ve arabuluculuk eğitimiyle, arabulucu öğrencilerin yetiştirilmesi, toplumda barış ve demokrasinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır (Taştan, 2006: 2). Arabuluculuk eğitiminin etkisine yönelik yapılan çalışmalarda, sınıflarda şiddet olaylarının

azaldığı, öğrencilerin yaşanan çatışmaları öğretmene şikâyet etmeden kendilerinin çözüm üretmeye başladıkları görülmüştür (Koruklu, 2010: 15).

Bu çalışmada ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine Taştan (2006) tarafından geliştirilen 13 modülden oluşan “Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı” uygulanmıştır.

1.8. Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı

Taştan (2006) tarafından geliştirilen bu programda aşağıdaki konulara yer verilmiştir.

Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı'nın genel amacı, ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin çatışmalarını olumlu bir biçimde çözmelerine yardımcı olacak beceriler kazandırmak ve seçilen öğrencileri arabulucu olarak yetiştirerek, çatışma yaşayan akranlarının sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak beceriler kazandırmaktır. Program öğrencilerin, çatışma çözme becerisi kazanmalarına, çatışmalarda problem çözme yöntemini kullanmalarına yardım edecek ayrıca öğrencilerin arabuluculuk becerileri kazanmalarına, akran arabuluculuğu sürecini kullanarak akranlarının çatışmalarını çözmelerine yardımcı olacak yaşantılar edinmelerini sağlamaktadır.

Program, haftada bir gün, ortalama 80 dakika süren 13 oturumdan oluşmuştur.

On üç oturum olarak yapılandırılan akran arabuluculuğu eğitim programında yer alan konular şunlardır:

1. Oturum: Grubu oluşturma; programın amacının açıklanması, tanışma grup kuralları, kişiler arası anlaşmazlıklar, çatışma ve çatışmanın doğasına ilişkin bilgi sahibi olabilmek,

1. Grup lideriyle ve birbirleriyle tanışma
2. Grubun amacı ve işleyişi hakkında bilgi sahibi olma
3. Grupta uymaları gereken kurallar hakkında bilgi sahibi olma
4. Kişiler arası anlaşmazlıkları, çatışmanın yaşamın her anında karşılaşılabilecek kaçınılmaz ve olağan bir durum olduğunu anlarlar.

2. Oturum: Güven ortamını oluşturabilme, çatışmanın nedenlerinin ve çatışmaya gösterilen tepkilerin anlaşılabilmesi,

1. Güven ortamının oluşması
2. Çatışmanın nedenlerini öğrenme
3. Yaşanan çatışma durumlarında, verilen tepkileri bireylerin kendilerinin seçtiğini fark ederler.

3. Oturum: Çatışma çözme yollarının, çatışmaların hangi yollarla çözümlenebileceğinin ve bu yolların her birinin çatışmanın sonucunu nasıl etkileyeceğini anlayabilme,

1. Çatışmalara gösterilen tepkilerin sonuçlarının kavranması
2. Çatışma çözme yollarının kavranması,
3. Yaşanan çatışmalara gösterilen farklı davranışları (saldırganlık, kaçma, problem çözme) ve bu davranışların çatışmanın sonucunu nasıl etkileyeceğinin kavranması

4. Oturum: Etkin dinleme, yapıcı konuşma, duyguları anlamak için dinleme ve duygular ile olayları ayırt etme becerisi geliştirebilme,

1. Etkin dinleme ve yapıcı konuşma becerisinin öğrenilmesi.
2. Duyguları anlamak için dinleme becerisi kazanılması,
3. Duyguları ve olayları ayırt etme becerisinin öğrenilmesi.

5. Oturum: Sen dili ile ben dili arasındaki farkı anlama ve ben dili kullanma becerisi kazandırabilme,

1. Sen dili ben dili arasındaki farkın anlaşılmasını sağlama
2. Ben dilinin kullanılmasını sağlama,

6. Oturum: Empatik düşünme ve duruma öteki açısından bakma becerisi geliştirme

1. Empatik anlayışın kazandırılmasını sağlama,
2. 2.Empatinin kişiler arası iletişimdeki önemini kavranması.
3. Duruma öteki açısından bakma becerisi kazanma

7. Oturum: Çatışma çözme sürecinin ilk dört adımının anlaşılması ve bu adımları kullanma becerisi kazanma:

1. Olumlu ve etkili bir ortam oluşturma
  - o Kişisel hazırlık yapma becerisi kazanma
  - o Uygun zamanlama yapma becerisi kazanma
  - o Uygun yer belirleme becerisi kazanma
2. Uygun açılış cümlesi kullanabilme becerisi kazanma
3. Algıları netleştirme,
4. Kişisel ve paylaşılan gereksinimlere odaklaşma,
5. Olumlu enerjinin paylaşılması becerisi kazanma

8. Oturum: Çatışma çözme sürecinin son dört adımını kullanabilme becerisi kazanma:

1. Önce geleceğe yönelme sonra geçmişte neler olduğunu anlamaya çalışma becerisi kazanma

2. Seçenekler geliştirme becerisi kazanma
4. Uygulanabilir olan seçenekleri belirleme becerisi kazanma,
5. Her iki tarafa da doyum sağlayacak adil anlaşmalar yapma becerisi kazanma,
6. Çatışma çözme sürecinin sekiz adımını kullanarak çatışmaları çözme becerisi kazanma

9. Oturum: Arabuluculuk kavramı, arabuluculuk süreciyle ilgili bilgi sahibi olma.

1. Bireysel amaç belirleme
2. Arabuluculuk programının amacı ve içeriği ile ilgili bilgi sahibi olma,

10.Oturum: Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması,

1. Taraflarla ön görüşme yapma becerisi kazanma
2. Fiziksel çevrenin oluşturulması becerisi kazanma
3. Arabuluculuk süreci rollerini öğrenme,
4. Arabuluculuk süreci kurallarını öğrenme

11.Oturum: Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması,

1. Problemi tanımlama becerisi kazanma,
2. Duyguları paylaşma becerisi kazanma

12. Oturum: Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması.

1. Çözüm bulma becerisi kazanma,

3. Arabuluculuk sürecinin bitirilmesi becerisi kazanma,
4. Arabuluculuk süreci anlaşmasının yazılması becerisi kazanma.

13.Oturum: Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması

1. Taraflarla ön görüşme becerisi kazanma
2. Fiziksel çevrenin oluşturulması becerisi kazanma
3. Arabuluculuk süreci rollerini öğrenme,
4. Arabuluculuk süreci kurallarını öğrenme,
5. Problemi tanımlama becerisi kazanma,
6. Duyguları paylaşma becerisi kazanma.
7. Çözüm bulma becerisi kazanma,
8. Arabuluculuk sürecinin bitirilmesi becerisi kazanma,
9. Arabuluculuk süreci anlaşmasının yazılması becerisi kazanma (Taştan, 2006: 9-108).

Burada amaç, koruyucu ve önleyici rehberlik hizmetleri doğrultusunda hazırlanan eğitim programının çatışma çözme ve benlik saygısı üzerindeki etkililiğini değerlendirmektir. Bu program, öğrencilerin yaşamları süresince karşılaşacakları çatışmaları sağlıklı çözebilmeleri konusunda farkındalık geliştirebilme ve uygun baş etme yöntemleri geliştirerek uygulama davranışlarını kapsamaktadır. Bu uygulama ile öğrencilerin iç denetim kazanarak kendilerini geliştirmeleri ve sağlıklı bir benlik bilinci oluşturmalarını hedeflemektedir.

1.9.Tanımlar

Akran arabuluculuğu: Bireylerarasındaki sorunu çözmek için, tarafsız üçüncü kişinin yardımıyla, sorunun ele alınıp üzerinde birlikte çalışıldığı bir iletişim sürecidir. Arabulucu, problemin çözüm sürecini kolaylaştırarak, bireylerin anlaşmaya varmalarına yardım eden, yansız üçüncü taraf olarak tanımlanmaktadır (Schrumpf vd, 2007: 22)

Çatışma: Bireylerin isteklerinin uyumsuzluğunun farkında olmalarının getirdiği bir rekabet durumudur (Boulding, 1962: 5; Adeyemi, 2000: 2). Diğer bir ifade ile çatışma olumlu ya da olumsuz değildir. Çatışma, yaşamın kaçınılmaz bir parçasıdır. Çatışmanın çözümünde kullandığımız yöntemler çatışmayı ya zarar veren bir rekabete ya da büyümeyi ve gelişmeyi sağlayan yapıcı bir mücadeleye dönüştürmektedir (Schrumpf vd, 2007: 48).

Çatışma çözme: Bireylerarası çatışmaların başarılı bir şekilde çözülebilmesi için bir araya gelinerek yapılan çalışma süreci olarak tanımlanmaktadır (Maurer, 1991; Akt: Koruklu ve Yılmaz, 2010: 3). Diğer bir ifade ile çatışma çözme, bireylerarasında var olan anlaşmazlığın sona erdirilmesi konusunda kullanılan strateji, sorunun çözümünde uzlaşmanın sağlanması şeklinde de belirtilmektedir (Rahim vd. 1992; Akt: Şahin, Basım ve Çetin 2008: 1) .

Benlik saygısı: Bireyin benlik bilincinin kendine özgü şekilde değerlendirilmesidir. Bu duygu, çocukluk yıllarında edindiğimiz deneyimler ve bizim için önemli bireylerin etkileriyle oluşmaktadır. Benlik bilinci ile ideal ben arasındaki fark, benlik saygısının düzeyini belirlemektedir (Plummer, 2011: 20).

Saldırganlık (Aggressiveness-Kavga etme): Anlaşmazlık yaşayan tarafların birbirleriyle konuşarak çözüm bulmaya çalışmak yerine, birbirlerine saldırarak ya da şiddet uygulayarak bir çözüme ulaşmaya çalışmasıdır (Uysal, 2006: 7). Karşısındaki bireye zarar vermek amacıyla yapılan bir davranış şeklinde de ifade edilebilir.

BÖLÜM 2

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, akran arabuluculuğu kavramı, akran arabuluculuğu eğitimi, akran arabuluculuk becerileri, akran arabuluculuk süreçleri ve basamakları, akran arabuluculuğunda temel beceriler ile ilgili açıklamalara kuramsal bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Arabuluculuk Kavramı

Arabuluculuk; çatışma sürecinde iki tarafında gereksinimlerine uygun bir çözüme ulaşmalarına yardımcı olacak, karar yetkisi olmayan ya da çok sınırlı olan ve tarafların görüş birliği ile belirlenen üçüncü bir tarafın müdahalesi olarak tanımlanabilir (Karip, 2003; Akt: Şevkin, 2008: 63). Bu durum arabulucunun, tarafların birbirlerini dinleyip, anlamalarında, problemin tanımlanmasında aktif olmasını, çözüme yönelik kararlarda tarafların etkin olmasını sağlamaktadır.

Dolayısıyla, arabuluculuk, çatışma yaşayan taraflar arasındaki iletişimi ve saygıyı arttırmaktadır. İletişim ve saygının artması, tarafların ilişkilerinde güven duygusunu yaşamalarını ve çatışmaların, taraflar için en az zararlı çözümlenmesini sağlamaktadır (Karip, 2003; Akt: Şevkin 2008: 63) Bu nedenle, akran arabuluculuğunun okullarda diğer sorun çözme yöntemlerine göre daha etkili olabileceği düşünülebilir.

Çatışma, kişisel ve sosyal değişimin temelini oluşturarak; sorunların tartışılıp, alternatif çözümlerin bulunmasına olanak sağlamaktadır (Deutsch, 1994: 1). Çatışma çözme ise bir kaynakla ilgili çatışma yaşandığında her iki tarafında değerleri ve çıkarları karşılanacak şekilde kaynağın kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır (Adeyemi, 2000: 3). Diğer bir ifade ile tarafların çatışmayı her iki tarafında gereksinimleri karşılanıncaya kadar anlaşmazlıklarını çözümlenmeye çalışmaları, fikir birliği sağlamaya yönelik çıkara dayalı müzakere sürecine de çatışma çözme denilmektedir (Sweeney ve Carruthers, 1996: 2).

Çeşitli çatışma çözme yöntemleri bulunmaktadır. Johnson ve Johnson (1994: 3-10), çatışmaların çözümünde kullanılan yolları beş grupta ele almaktadırlar. Bunlar:

- 1. Kaçınma, geri çekilme:** Bu yolu benimseyen bireyler, sorun yaşadıkları bireylerden de, ulaşmak istedikleri amaçtan da uzaklaşmaktadırlar.
- 2. Verme, yatıştırma:** Bu yolu benimseyen bireyler, kendi gereksinimlerinden vazgeçip, karşı tarafın gereksinimlerine cevap vermeye çalışmaktadırlar.
- 3. Güçlü olma, hep kazanma:** Bu yolu benimseyen bireyler için her zaman kendi ihtiyaçları ön planda olmaktadır. Karşı tarafın ihtiyaçları onlar için önemsizdir. Kazanmak için gerekirse zor kullanırlar, saldırganlaşırlar.
- 4. Problemi görme, uzlaşma yolları arama:** Bu yolu kullanan bireyler kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, karşı tarafla ilişkilerine de önem vermektedirler. Tarafların sorunlarını karşılıklı özveriyle çözebilmelerini sağlarlar.
- 5. Problem çözme, tartışabilme, yüzleşebilme:** Bu yolu benimseyen bireyler, her iki tarafında ihtiyaçlarına önem vererek çözümü birlikte aramaktadırlar. İhtiyaçların

karşılanmasına ve ilişkinin sürdürülmesine önem vermektedirler. İlişkinin geliştirilmesi iki tarafın da ihtiyaçlarının maksimum düzeyde karşılanması için tartışarak, sorunla yüzleşerek, gereksinimlere doyum sağlayıcı, adil, iki tarafın da kabul ettiği çözüm bulununcaya kadar arayışa devam etmektedirler (Taştan, 2006: 43-45). Bu beş çatışma çözme yönteminden, “Problem Çözme”, “Tartışabilme”, “Yüzleşebilme” yönteminin öğrencilere öğretilmesi, “Akran Arabuluculuğu Programı” ile sağlanabilir.

Akran arabuluculuğu programının, öğrencilere kazandırılan problem çözme becerisinde hedef ve ilişkinin önemsendiği tarafların her ikisinin de ihtiyaçlarının karşılandığı, ilişkilerin daha doyum verici şekilde korunduğu bir ortamı yarattığı düşünülebilir. Benzer şekilde çatışma çözme becerileri eğitimi de bireylerin kendi duygularını tanıma ve ifade etme, çatışma yaşadığı bireyi etkin dinleyebilme, duygu ve düşüncelerini anlayabilme, kendi ihtiyaçları ve diğer bireyin ihtiyaçlarının farkına varabilme, iki tarafın ihtiyaçlarını karşılayabilecek ortak çözümler bulabilme becerisini geliştiren programlar olarak kabul edilmektedir. Çatışma çözme becerileri, öğrencilerin yaşamlarının her alanında etkili iletişim kurmalarını, çatışmalarını yapıcı yollarla çözümlenmelerini, öğrenilen bu becerileri daha sonraki dönemlerde de kullanmalarını sağlayabilmektedir. İlköğretim 2. kademe öğrencilerine arabuluculuk eğitim programının verilmesi, dolayısıyla çatışma çözme becerilerinin öğretilmesi, öğrencilerin ortaöğretime devam ederken de arabuluculuk yapmalarını sağlayabilir, kişiler arası ilişkilerini olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Öğrenciler akranlarından daha fazla etkilenecek, akranlarının davranışlarını daha çok onaylamaktadırlar. Akranlar, günlük yaşam içerisinde birbirleriyle daha fazla bir arada olmakta, birbirlerine daha kolay ulaşabilmekte, benzer yaşantılardan geçmekte ve birbirlerini daha kolay anlayabileceklerine inanmaktadırlar (Dornbush, 1989: 17- 18). Ayrıca, öğrenciler kendi akranlarıyla daha kolay iletişim kurabilmekte, akran arabulucuları, öğrencilerin çatışma durumuna bakış açılarını ve tutumlarını anlayarak, süreci bu yaş düzeyine uygun bir şekilde ele alabilmektedirler (Schumpf vd. 2007: 23). Yapılan araştırmalar, akranların yaşlıtlarına karşı daha etkili rol modelleri olduklarını göstermektedir. Bunun yanında akran arabuluculuğu eğitimini gerekli kılan bir diğer neden ise okul psikolojik danışmanlarının yoğun iş yükü ve

ulaştığı öğrenci sayısının yetersiz olmasıdır (Tindall, 1995; Akt: Taylı, 2008: 3). Bir diğer yönden incelendiğinde, öğrencilerin davranışlarının, düşünce ve duygularının yetişkinler tarafından yargılanması konusunda endişe yaşadıkları görülmektedir. Bu nedenledir ki akran arabuluculuğu, bu endişeyi yaşamadan konuşabilecekleri bir süreç olarak algılanmaktadır (Schrumpf vd. 2007: 23).

Akran arabuluculuğu programı; öğrencilerin çatışmalarını akranlarından destek alarak, iletişim becerilerini kullanarak, çözmelerine olanak sağlayan programlar olduğu için, öğrencilerin bağımsızlıklarını destekleyen ve kendi aralarında aldıkları kararlara uymalarında daha istekli olmalarına neden olabilmektedir. Akran arabuluculuğu programı kapsamında, öğrencilerin ergenlik döneminde yaşadıkları sorunları bir yetişkinle konuşmak yerine yaşlılarıyla konuşmaları, sorunlarını arkadaş grubu içinde çözümlenmeye çalışmaları konusunda istekli olmalarına neden olabileceği düşünülebilir. Akranlarından oluşan arkadaş grupları, ergenlik dönemindeki genci, ailelerinden ve öğretmenlerinden daha çok etkilediği yadsınamayacak bir gerçektir.

2.2. Arabuluculuk Eğitimi:

Tüm okulu kapsayan, arabuluculuk eğitiminin en önemli avantajı, bütün öğrencilerin arabuluculuk konusunda eğitilmesi ve hepsinin arabulucu olarak çalışabilmesidir. Öğrencilerin hepsinin çatışmalarını yapıcı yollarla çözmeyi öğrenmeleri ve arabulucu olarak çalışmaları, okullardaki yaşam kalitesi arttıracak, öğretmenlerin eğitime daha fazla zaman ve enerji harcamalarını sağlayacak ve öğrencilerin gelecekte istihdam edilebilirlikleri artacaktır. Öğrenciler, çatışmaları çözme konusunda müzakere becerilerini geliştirerek, arkadaşlarının çatışmalarında nasıl arabuluculuk edeceklerini öğrenmektedirler. Ayrıca, öğrenciler, kendi davranışlarını yönetme becerilerini de geliştirmektedirler. Bu eğitimle, öğrenciler müzakere adımlarını ve arabuluculuk becerilerini öğrenmektedirler. Öğrenciler, öğrendikleri arabuluculuk becerilerini geliştirerek, gerçek yaşamlarında karşılaştıkları çatışmaları çözme becerilerinde kullanabilmektedirler (Johnson ve Johnson, 1994: 3-10).

2.3. Arabuluculuk Becerileri;

Arabuluculuk programı ile öğrencilerin etkili iletişim becerileri, problemlerini, duygularını tanımlayabilmeleri, çözüm seçenekleri üretebilmeleri ve seçenekler arasında iki tarafın gereksinimlerin karşılanabileceği seçeneği seçebilmeleri sağlanabilmektedir. Böylece, problem çözme becerileri ile otoriteye gereksinim duymaksızın kendi aralarında sorunları çözebilme becerileri ve dolayısıyla benlik saygılarının gelişmesinde önemli rol oynayacağı düşünülebilir. Diğer bir ifade ile arabuluculuk eğitimine katılan öğrencilerin, iç denetimleri artarak olumlu benlik algılarının geliştiği de ifade edilmektedir (Schrumpf vd. 2007: 24). Okullarda çatışma çözme eğitimi ile birlikte akran arabuluculuğu eğitimi de alan öğrenciler, hem olumlu çatışma çözme becerileri hem de arabuluculuk becerileri kazanmaktadır.

2.4. Akran Arabuluculuk Becerilerinin Öğrencilere Öğretilmesinin Nedenleri:

Bilindiği gibi gençlik dönemi, ergen için zor ve stresli bir dönemdir. Bu yaşlarda ergen, toplumla ve ailesi ile çok çeşitli sorunlar ve çatışmalar yaşamaktadır (Kulaksızoğlu, 1989: 2). İlköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim dönemi; fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişimin yoğun yaşandığı kritik yıllardır. Ergenlik öncesi dönem olan ilköğretim ikinci kademe ve ergenliğin yaşandığı ortaöğretim döneminde; öğrenci bu değişimlere uyum sağlamaya çalışırken, kimlik arayışına girmekte ve psikolojik olarak kendini baskı altında hissetmektedir (White, 1989; Akt: Taştan 2006: 3). Ergenliğe geçiş döneminde ve ergenlikte yaşanan değişimler ergenin çevresindekilerle anlaşamaması; arkadaşları, öğretmenleri ve anne-babasıyla çatışma yaşamasına neden olabilmektedir.

Son yıllarda, okullarda öğrenciyi olumlu yönde disipline etmenin yolları öğretmenlere ve anne-babalara yönelik hazırlanan eğitim programlarıyla verilmektedir. Okullarda öğrencinin disipline edilmesinde ceza ve ödülden uzaklaşarak, iç denetimi arttıran, çatışmaların çözümünde yapıcı, öğrenciyi geliştirici yöntemler kullanılmaktadır. Eğitimin amacı da öğrenciyi baskılarla disiplin altına almaya çalışmak değil, onun kendi iç denetimini

kullanmasını sağlamaktır. Öğrencilerin iç denetimlerini geliştirmek amacıyla, okullarda çatışma çözme ve arabuluculuk programlarının uygulanması gerekli olduğu düşünülmektedir (Öner, 1999: 190).

Ancak, okullarda halen yaşanan sorunların çözümü için geleneksel yollara başvurulabilmekte, ceza yöntemi kullanılarak öğrencilerin davranışları denetim altında tutulmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerin olumsuz davranışlarının dış denetimle ortadan kaldırılmaya çalışılması onların iç denetimlerinin ve sorumluluk duygularının gelişmesini engellemektedir. Oysa eğitimin amacı, öğrencilerin iç denetimlerini ve sorumluluk duygularını geliştirmektir. Öğrenciler arasında yaşanan çatışmaların çözümünde ödül-ceza kullanımına dayalı yöntemler, okulda barışçıl bir ortamın sağlanmasında yeterli değildir. Bu nedenle, etkili ve güvenli bir okul ortamı için öğrencilere, yaşadıkları çatışmaları yapıcı bir biçimde çözebilmelerini sağlayacak yöntemleri öğretmek ve bunları kullanabilme becerilerini geliştirmektir. Etkili bir yaşam için gerekli olan bu beceriler aynı zamanda öğrencilerin enerjilerini öğrenme etkinliklerine yoğunlaştırabilmelerini de sağlamaktadır (Öner, 1999: 190-191).

Anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuk eğitim programlarının uygulanma amaçları arasında;

- Olumlu ve güvenli bir okul ortamı oluşturmak, disiplin suçlarının azalmasını sağlamak, öğrencilerin çatışma yönetiminde yetkisini ve sorumluluğunu, dolayısıyla benlik saygılarını arttırmak, etkili iletişim becerilerini öğretmektir (Thompson, 1996: 1)
- Okullardaki çatışma çözme programlarının temel amaçları, okulları öğrencilerin birbirleriyle iyi ilişki kurdukları ve öğrenebildikleri, güvenli yerler haline getirmek ve öğrencilerin yaşamları boyunca çatışmalarını yapıcı bir şekilde çözecekleri becerilerle sosyalleştirmek.

- Çatışma çözme ve arabuluculuk basamaklarının kullanımını, okulun kuralları, kültürü ve değerleri ile de desteklenmesini sağlamak
- Çatışmalar öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler tarafından olumlu algılanıp, olumlu sonuçlar elde etmek için çatışmaları araştırmaya ve yaratıcı çözümler bulmaya istekli hale getirmek
- Farklı kültürlere sahip bütün öğrencilerin, okuldaki kişiler ve gruplar arası çatışmaları çözmek için kullanılan çatışma çözme basamaklarını içselleştirmelerini sağlamak.
- Öğrencileri kendi ve sınıf arkadaşlarının eylemlerini düzenlemeleri için yetkilendirmeye odaklı okul çapında bir disiplin programı oluşturulmalı. Böylece öğretmenler ve yöneticiler enerjilerini eğitime harcamalarını sağlamak (Johnson, 2004: 2; Jones, 2004: 2-44).

Koruklu'(2006: 5) ya göre; okul arabuluculuk programının yararları ise şöyle ifade edilmiştir;

- Arabuluculuk becerileri, bireylerin çeşitli ortamlarda karşılaşılabilecekleri çatışma durumlarını çözmeye etkili olmasını sağlayarak, bireylerin sağlıklı gelişimini destekleyerek benlik saygılarını arttırmaktadır.
- Bireyin iç denetimini güçlendirerek, özgüvenlerini, iletişim becerilerini arttırmakta, böylece olaylara çok yönlü bakmalarını sağlamakta, disiplin olaylarını azaltmaktadır.
- Arabuluculuk becerileri bireyin özgüvenini geliştirerek okul başarısını arttırmaktadır.

Bilindiği gibi okullardaki sorunların büyük çoğunluğu güç kullanma yöntemi ile çözülmektedir. Gelecek yaşamlarında karşılaştıkları çatışmalarını sağlıklı çözebilmeleri için, öğretmen ve yöneticiler öğrencilerin çatışmalarını çözmemeli, öğrencilerin yapıcı çözüm becerileriyle yaşama hazırlanmalarını sağlamalıdır. Bunun için öğrencilere iç denetimlerini geliştirecek, yapıcı çatışma çözme becerilerinin öğretilmesi gerekmektedir. Böylece, gençlik dönemlerinde çatışmalarını ve anlaşmazlıklarını yapıcı ve barışçıl olarak nasıl çözüleceğini

öğrenen ve bilen öğrenciler, bu becerilerini yaşam boyu kullanabilme becerisine sahip olacaklardır (Şevkin, 2008: 37; Güllökan, 2011: 5).

Çatışma çözme becerileri, akran arabuluculuğu programlarıyla geliştirilerek okullarda öğretilmektedir. Çatışma çözme becerileri, öğrencilerin okul ortamında atılan davranışları denemelerine olanak sağlamaktadır. Atılganlık, başkalarına zarar vermeden, olanaklardan nasıl faydalanacağını bilmek ve kendini yalnızlaştırmadan ya da ilişkiyi yok etmeden nasıl baskılara ve yıldırmalara dayanacağını ve şiddete başvurmadan çatışmaları nasıl çözebileceğini bilmektir. Atılganlık becerileri, şiddetle mücadele eden ve kaliteli bir yaşam için istenen özellikler arasında yer almaktadır (Schrumpf vd. 2007: 37). Bilindiği gibi çatışma çözme ve akran arabuluculuğu programlarının dayandığı temel felsefe; öğrencilerin yaşadıkları çatışmaları çözmek için, nasıl müzakere edeceklerini ve arkadaşlarının çatışmalarında nasıl arabuluculuk sürecini işleteceklerini, iç denetimlerini kullanmaları, kendi davranışlarını yönetebilmelerini ve akranlarından birinin yardımı ile yapıcı çatışma çözme yöntemiyle çatışmalarını çözebilmelerini öğretmektir (Johnson ve Johnson, 1994: 3). Akran arabuluculuğu uygulamasının faydaları arasında çatışma ve şiddetin azaldığı, benlik saygısı puanlarının yükseldiği, problem çözme becerilerinin ve okula bağlılığın arttığı, öğretmen tayinlerinin azaldığı görülmüştür (Thompson, 1996:1-4).

Aynı şekilde, çatışma çözme becerileri ve akran arabuluculuğu eğitiminden, zorbalığa uğrayan öğrenciler, kendilerini sınıfa ait hissetmeleri ve diğer öğrencilerle işbirliği yapmalarını sağlamak için yararlanabilmektedirler. Bu nedenle, akran arabuluculuğu programı, yaygınlaştırılarak zorbalık sorununun çözümünde kullanılabilir (Yaman, Eroğlu, Bayraktar ve Çolak, 2010: 10). Ayrıca, okullarda çocuk suçluluğunun önlenmesinde bireysel değişim stratejileri arasında, çatışma çözme ve arabuluculuk, stresle başa çıkma ve öfke kontrolünü öğreten programlardan yararlanılabilir (Kepenekçi ve Özcan, 2001: 159-160). Çatışma çözme becerileri, öğrencilerin benlik saygılarının artmasını desteklemektedir (Thompson, 1996: 1- 4). Benlik saygısının sağlıklı düzeyde olması bireydeki birçok unsurun gelişmesine neden olmaktadır. Bunlar arasında; bireyin kendisini tanıma, kendisinin ve diğer bireylerin duygularını tanıma ve onları ifade etme yollarını bilme, kendini kabul etme, kişisel

yeterlilik, kendini ifade etme, özgüvenli olma, kendinin farkında olma (Plummer, 2011: 24-25) şeklinde ifade edilmektedir.

Dolayısıyla, arabuluculuk eğitiminin, bireyin problemini ve duygularını tanıma, onları ifade etme yollarını bilme, kendini ve başkalarını tanıyıp farklılıkları kabul etme, kendini ifade edebilme, çatışma çözümünde kişisel yeterliliğin artırılması ile benlik saygısının yükselmesine neden olacağı düşünülmektedir. Bu tür becerilerin öğretildiği programların kendilik değerini artırıcı, okula daha iyi devam sağlayıcı, öğrencilerin disiplinsiz olarak nitelenen davranışları ile ilgili okul psikolojik danışmanının ve öğretmenlerin harcadıkları zamanları azaltıcı, öğrenciler arasında sorun çözmeyi ve liderliğin gelişimini artırıcı katkıları bulunmaktadır (Benson & Benson, 1993; Akt: Korkut, 2004: 159-160). Ayrıca, Sterling (1999: 1)'e göre; akran arabuluculuğu eğitimi sonucu, okullarda suç ve şiddet olayları, öğretmen, danışman ve yöneticilerin, öğrenciler arasındaki çatışmalara ayırdıkları zaman azalmıştır. Bu eğitim ile öğrencilerin okula devamsızlıkları önlenmiş, öğrencilerin benlik saygıları, liderlik ve çatışma çözme becerileri gelişmiştir.

Yukarıda adı geçen gerekçelerden dolayı, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü; öğrencilerin güven ortamı içinde eğitim kurumlarına devam edebilmelerini sağlamak ve eğitim sisteminden istenilen başarıyı elde edebilmek amacıyla koruyucu ve önleyici çalışmaların yürütülmesi ve okul programına alınabilmesi için ilköğretim ve orta öğretim kurumları sınıf rehberlik programını (2006) hazırlamıştır (MEB, 2006/26 nolu genelge orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/genelgeler/okullardasiddet.htm).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel müdürlüğü İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programına (2006) kişiler arası ilişkiler alanında; 6. ve 7. sınıflarda etkili iletişim becerileri, öfke kontrolü, çatışma çözme becerileri geliştirmeye yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinliklerden çatışmayı fark etme 6. sınıf; çatışma çözme yöntemleri etkinlikleri 7. sınıf programına yerleştirilmiştir (İlköğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı 2006. meb, 2006/26 nolu genelge). Bu etkinliklerin sınıf rehberlik programı içinde ele alınarak işlenmesi, öğrencilerin çatışma çözme becerileri eğitimine hazır

bulunuşluk düzeylerini arttırarak, Sınıf Rehberlik Programıyla, Akran Arabuluculuğu Eğitiminin eşgüdümlü ve bütünlük içinde yürütülmesi sağlanabilir.

2.5. Arabulucunun Özellikleri

Okullarda iletişim ve çatışma çözme becerileri eğitimi alan öğrenciler arasından arabulucuların seçimi çeşitli şekillerde yapılabilir. Örneğin; bütün öğrenciler akran arabuluculuğu eğitimine alınabilir, gönüllü öğrenciler arabuluculuk eğitimine alınabilir, öğretmenler ve okul idarecilerinin seçtiği öğrenciler arabuluculuk eğitimine alınabilir ya da öğrencilerin kendi seçtiği öğrenciler akran arabuluculuğu programına alınabilir. Ancak, arabulucu öğrencilerin öğretmenler tarafından belirlenmesinde karşılaşılan en önemli sorun, çatışma yaşayan öğrencilerin sorunlarını, öğretmenlerin seçtiği arabulucularla paylaşmak istememeleri olabilmektedir. Bu nedenle, öğrenciler kendi seçtikleri arabuluculara güvenip, onları daha çok benimsedikleri için arabulucu öğrencilerden daha çok yardım talep etmektedirler. Öğrenciler tarafından kabul edilen saygı gören öğrenciler olmaları akran arabuluculuğu uygulamasının okulda başarılı bir şekilde yürütmesini sağlamaktadır (Türnüklü, 2009: 32).

2.6. Arabuluculuk Süreci

Arabuluculuk eğitimi alan öğrenciler okulda çatışma yaşandığında, çatışan taraflarla arabuluculuk toplantısı düzenlerler. Bu toplantı okul rehberlik seviğinde arabuluculuk için kullanılan üçgen sehpa üzerinde gerçekleştirilmektedir. Arabulucu öğrenciler, belirli günlerde okulda danışman öğretmen (rehber öğretmen), tarafından 2 öğrenci (biri kız, diğeri erkek) belirlenmekte ve sırayla arabuluculuk yapmaktadırlar. Arabuluculuk yapan öğrenci sayısının fazla olması okulda uygulamanın öğrenciler tarafından benimsenmesini arttırmakta ve daha çok öğrencinin çatışmalarını yapıcı olarak çözme becerisinin gelişmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda öğrenci çatışmalarının sayısının da azalmasına neden olmaktadır (Türnüklü, 2009: 33).

2.7 Arabuluculuk İşlem Basamakları

Arabuluculuk sürecinde, arabulucular tarafından öncelikle çatışma yaşayan taraflarla ön görüşme yapılmaktadır. Eğer çatışan taraflar birbirlerine karşı yoğun olumsuz duygular besliyorlarsa, arabulucu taraflarla ayrı ayrı görüşmeler yapılmalıdır. Ön görüşmede, tarafların yaşadıkları çatışmayla ilgili duygularını ve öfkelerini ifade etmesine izin verilmelidir. Arabuluculuk süreci tanıtılarak, arabulucunun rolü belirtilir ve taraflarla sıcak bir iletişim kurularak arabulucuya ve arabuluculuk sürecine tarafların güven duyması sağlanır (Taştan, 2006: 128).

Arabuluculuk toplantısı yapılmadan önce arabuluculuk masasında eşitlik ilkesine göre kimin nereye oturacağı belirlenerek oturma düzeni oluşturulur. Taraflar birbirlerinin yüzünü görebilecek biçimde masada otururlar. Arabulucu, çatışma yaşayan taraflara eşit mesafede üçgen masanın bir kenarında oturur. Arabulucunun arkası kapıya dönük olarak oturur (Taştan, 2006: 129). Arabuluculuk oturumu sıcak bir girişle, kurallar ve kurallara uyulmasının gerekliliği konusunda bir anlaşma sağlanarak başlatılır. Arabulucu kendini tanıtarak, tarafları tanıtır ve hoş geldiniz der ve arabuluculuk sürecinde kendi rolünü açıklar.

Arabuluculuk sürecinin etkili bir biçimde yürütülmesi için uyulması gereken kurallar belirtilir;

- Taraflar birbirine isim takmayacak aşağılamayacak,
- Biri konuşurken diğeri onun sözünü kesmeyecek, iki tarafta sırayla konuşacak,
- Taraflar arabuluculuk süreci içinde olabildiğince açık ve dürüst olacak,
- Her iki taraf da sorunlarına çözüm yolları bulmaya çalışacak,
- Çatışma yaşayan taraflar işbirliğine açık olacak,
- Her iki taraf da önce arabulucuya bakarak konuşacak.

Arabulucu, çatışma yaşayan taraflarla kurallara uyulması konusunda anlaşmaya varır.

Arabulucu tarafından, çatışma yaşayan tarafların hangi problemin çözülmesini amaçladıkları belirlenmektedir. İki tarafında çatışma durumuna ilişkin bakış açıları ve olayla ilgili duygularını ifade etmeleri sağlanmaktadır. Arabulucu, olayı anlatan tarafın kullandığı sözcüklerle olgular ve duyguları tekrarlar, çatışma yaşayan diğer tarafında yaşadığı olayı ve duygularını anlatmasını ister. Arabulucu, anlatan tarafın kendi sözcüklerini kullanarak olayları ve duyguları tekrarlar. Arabulucu, olayı ve duygularını anlatan ilk tarafa, çatışma yaşadığı kişiyi dinledikten sonra yanıt vermek isteyip istemediğini sorar. Daha sonra diğer tarafa da karşı tarafın söylediklerine yanıt vermek isteyip istemediğini sorar.

Çatışma yaşayan her iki tarafın anlattığı olayları ve duyguları arabulucu özetler ve her iki tarafın da ortak noktalar üzerinde buluşmalarını sağlar. Arabulucu tarafların yaşadıkları probleme çözüm bulmak için düşünce üretmeleri gerektiğini söyler, bunun için tarafların beyin fırtınası yapmalarını sağlar. Her iki tarafın da işine yarayan bir çözüme ulaşılmasını sağlamak için de uygulanabilirlik olasılığı yüksek olan çözümleri değerlendirme konusunda taraflara yardım eder. Arabulucu, varılan anlaşmayı rapor biçiminde yazar. Çözümü taraflara okur. Her iki tarafa da çözümü imzalatır. Arabulucu taraflara bu anlaşmanın bozulması durumunda, tekrar arabulucuya başvurmak konusunda istekli olup olmadıklarını sorar. Tarafları çatışmalarını çözmek için gösterdikleri çaba ve anlaşmaya vardıkları için kutlar ve arabuluculuk süreci tamamlanır (Taştan, 2006: 132-157)

2.8. Akran Arabuluculuğu ile İlgili Eğitim Programları

Fred Schrupf, Donna K. Crawford ve Richard J. Bodine'nin "Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı" F. Gül Akbalık ve B. Dilek Karaduman tarafından çevrilmiştir. Eğitim programında çatışmanın doğası ve çözme ilkeleri yer almaktadır. Arabuluculuk programı ilk defa ABD'de Urbana İllinois ortaokulunda uygulanan akran arabuluculuk programı, Kanada ve Avustralya'daki çoğu okulda uygulanmıştır. Daha sonra bu ülkelerde, okullarda sıklıkla kullanılan önemli bir yöntem olmuştur. Okulda öğrenciler

arasında yaşanan çatışmaları, yine öğrenciler arasından seçilen akranları aracılığıyla çözmeye dayanan, akran arabuluculuk programı, uygulandığı okullarda çok etkili sonuçlar doğurmuştur (Schrumpf vd. 2007: 11-12).

Öner ve Taştan (2006), Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu eğitim programını geliştirmişlerdir. Bu programın amacı, ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin çatışmalarını olumlu bir biçimde çözmelerine yardımcı olacak beceriler kazandırmak ve öğrencileri arabulucu olarak yetiştirerek, çatışma yaşayan akranlarının sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak becerileri kazandırmaktır. Çatışma çözme eğitimi ve akran arabuluculuğu eğitim programının içeriği; çatışma, çatışmanın nedenleri, çatışma çözme yolları, etkili iletişim becerileri, arabuluculuk ve arabuluculuk sürecinin basamaklarından oluşmaktadır.

Bir başka Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı da Türnüklü (2009) tarafından geliştirilmiştir. Anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitim programı liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi amacıyla hazırlanan program 4 temel beceri alanını içerir. 30 ders saatini kapsayan eğitim programı 15 etkinlikten oluşmaktadır. Programı oluşturan temel beceri alanları; kişiler arası anlaşmazlıkların doğasının anlaşılması, iletişim becerileri, öfke yönetim becerileri, kişiler arası anlaşmazlık çözüm becerileri olarak belirlenmiştir.

2.9.Okullarda Akran Arabuluculuğu ile İlgili Eğitim Programlarının Etkililiğine İlişkin Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Johnson, Johnson, Dudley ve Magnuson (1995), yaptıkları araştırmada, öğrencilere Arabuluculuğu Öğretme Programı'nın ilkeleri, uygulamaları ve yöntemleri anlatılmıştır. Arabuluculuk Programı 1-12 sınıflar için hazırlanmış bir müfredattır. Program, öğrenciler büyüdükçe ve olgunlaştıkça giderek entelektüelleşen şekillere uzlaşma ve arabulma yöntemlerini anlatır. Öğrencilere arabuluculuğu öğretme programı 1960'lı yıllarda oluşturulmuştur. Bu makalede farklı okul ortamlarında uygulanan öğrencilere arabuluculuğu

öğretme programının verimliliği ve etkisini inceleyen araştırmaların sonuçları sunulmuştur. Arabuluculuk programı, Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya, Güney ve Orta Amerika, Orta Doğu ve Afrika'daki çeşitli ülkelerde uygulanmaktadır. Programın özelliklerini ve etkisini araştırmak için yüksek iç ve dış geçerliliği olan, dikkatle kontrol edilen 12 deneysel alan çalışması yürütülmüştür. Program alanları yaklaşık bir yıla yakın bir süre boyunca değerlendirilmiştir. Çalışmalar şehirlerde ve çevrelerindeki yerleşim yerlerinde bulunan ilk ve ortaokul ile liselerdeki uygulamalara odaklanmıştır. Örnekleme yer alan öğrenciler sosyoekonomik düzey açısından düşük-orta-üst sınıflardan çeşitli etnik ve kültürel çevrelerden gelmektedir. Program, öğrencilerin yanı sıra öğretmenlere, yöneticilere, suçlulara, ilaç bağımlılarına ve evli çiftlere terapilerde bu programı uygulayarak, çatışmalarını nasıl daha yapıcı bir şekilde çözecekleri öğretilmektedir. Çatışma çözme eğitimi ve arabuluculuk eğitimi alan öğrenciler müzakere ve arabuluculuk yapmayı öğrendikleri görülmüştür.

Çatışmaları yapıcı bir şekilde çözmeyi öğrenme;

- Uzun vadeli akademik başarı sağlar,
- Bilişsel ve ahlaki akıl yürütme seviyesini artırır.
- Sağlıklı bilişsel ve sosyal gelişim sağlar
- Dikkati sorunlara odaklar ve sorunları çözmek için harcanacak enerjiyi artırır.
- Kişinin kendi ve diğerlerinin, kimliğini ve değerlerini belirlemesini sağlar
- Ruhsal rahatsızlıklara ve hastalıklara sebep olabilecek içerde tutulan öfke, kaygı, güvensizlik ve üzüntü hislerini açığa çıkarır.
- Bireylerin anlaşmazlıklarını çözebileceklerine olan inançlarını arttırarak ilişkileri güçlendirir. Böylece ilişkilerde olumlu duygular artar.

İkram ve Mujahid, (1992), Güney-Orta Teksas'taki bir ortaokulda deneysel akran odaklı çatışma yönetimi eğitimi programının etkisini değerlendirmek amacıyla yaptığı, araştırmanın evrenini 960 öğrenci arasından ulaşılabilen 65 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme, basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilmiş, 6,7 ve 8. sınıfa giden 42 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Örnekler 2 gruba ayrılmıştır. A grubu, Akran Odaklı Çatışma Yönetimi Eğitimi

Programı'na katılmış. B grubu bu programla ilgili bilgi ya da eğitim almamıştır. Araştırma sonucunda;

- Akran odaklı çatışma yönetimi eğitimi programı, öğrencilerin, çatışma yönetimine yapıcı yaklaşımlar konusundaki bilgisini önemli ölçüde arttırmıştır.
- Öğrenciler kendi çatışmalarının çözümünde yer almışlar ve öğrencilere çatışma çözerken kendi sorumluluklarını kabul etmeleri için sistematik eğitim verilmiştir. Sonuç olarak bu program öğrencilerin benlik saygısını arttırmıştır.
- Akran odaklı çatışma modeli öğrencilerin yıkıcı davranışlarda bulunma sıklığını azaltmıştır.

Smith ve diğerleri (2002), akran arabuluculuğu eğitimi alan öğrencilerdeki tutum değişikliklerini ve öğrenciler ile ebeveynlerinin eğitim sonrası memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla, Florida'nın kuzeyinde kırsal bir bölgede yer alan 3 ortaokulda yürüttükleri araştırmada; 3 okuldaki öğrenci evreni 780 ile 1140 (bunların % 32-61'i ücretsiz ya da indirimli öğle yemeği almaktadır) arasındadır. Engelli öğrenciler toplam evrenin % 12-16'sını oluşturmaktadır. Her yıl bu üç okulda akran arabuluculuğu yapacak 25 ile 30 öğrenciden oluşan bir grup seçilmiştir. Seçkisiz örnekleme yöntemi ile bölgedeki öğrencilerden bir kontrol grubu belirlenmiştir. Kontrol grubu ve arabulucu grubu toplam 85'er öğrenciden (33 erkek, 52 kız) oluşturulmuştur. Bu öğrencilerin 14'ü 6. sınıfa, 40'ı 7. sınıfa ve 31'i 8. sınıfa gitmektedir. Araştırma verilerine göre; mevcut akran arabuluculuğu programlarının öğrencilerin kendi tartışmalarını dürüst, saygılı ve yapıcı bir şekilde müzakere edebilmelerini sağlayan etkili ve verimli araçlar olduğunu göstermektedir. Öğrenciler programda öğretilen kavramları ve becerileri model alarak birçok çatışmaya arabuluculuk etmiştir. Programın uygulanmasından ve sonuçlarından hem öğrenciler hem de ebeveynleri memnun kalmışlardır. Bu araştırmada, akran arabuluculuğu programlarının öğrencilerin çatışmalarını yapıcı bir şekilde çözmelerini sağlayan etkili araçlar olduğu görülmektedir.

Johnson ve Johnson (1996)'un, öğrencilere arabuluculuğu öğretme programını uygulayan, farklı sınıf düzeylerinde ve sınıflardaki akran arabuluculuğu eğitiminin etkisini araştırmak amacıyla, Amerika'nın Orta ve Batı bölgelerindeki bir banliyö okuluna giden 227 öğrenci ile

çalışmıştır. Bu çalışmada çatışma çözme eğitimi alan deney grubu 71 erkek, 73 kız olmak üzere 144 öğrenciden oluşturulmuştur. Eğitim almayan kontrol grubu ise 72 erkek, 76 kız olmak üzere 148 öğrencidir. Çalışmanın sonuçları; öğrencilerin müzakere ve arabuluculuk yöntemlerini başarıyla öğrendiğini, bu yöntemleri gerçek çatışma durumlarında uygulayabildiklerini ve bu bilgileri akademik yıl boyunca devam ettirdiklerini göstermiştir. Genel olarak elde edilen sonuçlar akran arabuluculuğu eğitiminin okullardaki etkililiğine yönelik anekdotsal kanıtları deneysel olarak doğrulamıştır. Bu sonuç, bütün öğrencilere çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitimi vermenin gelecekte insanların çatışmalarını barışçıl yollarla çözümlenmelerini sağlar diyerek, müzakere ve arabuluculuk eğitiminin gerekliliğini ortaya koymuştur.

2.10. Okullarda Akran Arabuluculuğu ile İlgili Eğitim Programlarının Etkililiğine İlişkin Türkiye’de Yapılan Bazı Araştırmalar

Gülkocan (2011), “Akran Arabuluculuk Eğitimi” nin ilköğretimdeki öğrenci anlaşmazlıkları üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu amaçla, 5. sınıf deney grubu öğrencilerine akran arabuluculuğu eğitim programı uygulanmıştır. 20 öğrenci arabulucu olarak seçilmiş ve arabuluculuk görevi verilmiştir. Bu öğrenciler sınıflarda ortaya çıkan öğrenciler arası çatışmaların ve anlaşmazlıkların barışçıl olarak yönetilmesi ve çözümlenmesi için görev almışlardır. Akran arabulucusu olarak yetiştirilen öğrenciler, akranlarının yaşadıkları gerçek çatışmaları arabuluculuk süreci aşamalarını kullanarak çözmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, akran arabuluculuğu eğitimi alan arabulucuların, arabuluculuk süreci basamaklarını doğru biçimde uygulayabildiklerini ve akran çatışmalarını çözebildiklerini göstermektedir.

Şevkin (2008), tarafından ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmada öğrencilere yaşadıkları kişiler arası çatışmaların çözümünde kullanacakları yapıcı ve barışçıl çözüm yollarını öğretmek amacıyla “müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk” eğitim programı geliştirilmiştir. Öğrencilere uygulanan bu programın, öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda verilen eğitimin, 4. sınıf

öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerinin azalmasını sağladığı ve yapıcı çatışma çözme yöntemlerinin kullanımını arttırdığı gözlenmiştir. Ancak eğitim programı, 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlığının azalmasında etkili olmadığı görülmüştür. “müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk eğitimi” programının cinsiyet değişkenine etkisi incelendiğinde kız öğrenciler üzerinde etkili olmazken, erkek öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin azalması yönünde etkili olduğu belirtilmiştir.

Uysal (2006), araştırmasında çatışma çözme programının ortaöğretim 9. sınıf düzeyindeki öğrencilerin, çatışma çözme becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma, çatışma çözme eğitim programının öğrenciler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, ortaöğretim 9. sınıf düzeyinde ki 15’i deney, 15’i kontrol grubunda olmak üzere toplam 30 öğrenciyle yürütülmüştür. Bulgulara göre, çatışma çözme eğitim programının orta öğretim 9. sınıf düzeyindeki öğrencilerin olumlu çatışma çözme beceri düzeylerinde artış olduğu ve bu artışın uzun süreli olduğu görülmüştür.

Taştan ve Öner’in (2008) araştırmasında, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerine uygulanan, akran arabuluculuğu eğitim programının, akran çatışmalarını çözmeye etkisi incelenmiştir. Bu amaçla, on tane 6. sınıf öğrencisine (5 erkek, 5 kız) akran arabuluculuğu eğitim programı uygulanmıştır. Akran arabulucusu olarak yetiştirilen öğrenciler, akranlarının yaşadıkları çatışmaları arabuluculuk süreci aşamalarını kullanarak çözmeye çalışmışlardır. Araştırmanın sonuçları, akran arabuluculuğu eğitimi alan arabulucuların arabuluculuk süreci basamaklarını doğru biçimde uygulayabildiklerini ve akran çatışmalarını çözebildiklerini göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar, akran arabuluculuğu eğitimi programının kullanılabilirliğini ve etkililiğini kanıtlamaktadır.

Sünbül (2008), araştırmasında, 9. sınıf öğrencilerine uygulanan problem çözme ve akran arabuluculuğu eğitimi programının öğrencilerin çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü becerileri ve özsayıgı düzeyleri üzerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, problem çözme ve arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin çatışma çözüm becerilerinin daha yapıcı olduğu saptanmıştır. Bu eğitimi alan öğrencilerin çatışmalarını

arabuluculuk yöntemini kullanarak çözebildikleri, arabuluculuğun çatışmaları yapıcı çözüme etkili bir yöntem olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu öğrencilerin öfke kontrolü becerilerinin ve özsaygı düzeylerinin artmış olduğu belirtilmiştir.

Taştan'ın (2004) araştırmasında, 6.sınıfa devam etmekte olan bir grup öğrenciye çatışma çözme eğitimi ve akran arabuluculuğu eğitimi verilmiştir. Uygulama sonucunda eğitim alan öğrencilerin çatışma çözme becerinin arttığı görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin arabuluculuk yaptıkları çatışmalardan aldıkları doyum arabulucular ve hizmet alanlar tarafından değerlendirilmiş; akran arabulucularının görevi başarıyla yerine getirdikleri saptanmıştır.

Türnüklü ve diğerleri (2009), araştırmasında, anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuk eğitimi programının 10-11 yaş ilköğretim öğrencilerinin empati becerileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Erkek öğrencilerin öntest ve sontest puanları arasında anlamlı farklar bulunmasına karşın, kızlar arasında böyle bir fark görülmemiştir. Araştırmanın sonuçları, anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuk eğitimi programının öğrencilerin empati düzeylerini arttırmada etkili olduğu varsayımını desteklediğini belirtmektedir.

Şahin, Basım ve Çetin (2008) yaptıkları çalışmada, kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla, kişilerin kendilik algısı ve kontrol odağı arasındaki ilişkileri incelemek ve çatışma çözüm yaklaşımlarını yordayan değişkenleri ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Bu araştırmanın bulguları arasında, çatışma çözüme kadınların daha çok kendilerini açtıkları ve duygusal ifade sergiledikleri; erkeklerin ise daha genel davranış gösterdikleri ve çatışmaya yaklaştıkları belirlenmiştir.

Sarı (2005)'nin yaptığı çalışmada, akademik çelişki, değer çizgisi ve güdümlü tartışma yöntemlerinin, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları çatışma çözme becerileri üzerindeki etkisi incelemiştir. Araştırma iki deney ve bir kontrol grubunda bulunan 70 öğrenci üzerinde gerçekleşmiştir. 10 hafta süren uygulamada, deney gruplarından birinde dersler akademik çelişki yöntemiyle, diğer deney grubunda değer çizgisi yöntemiyle, kontrol

grubunda ise güdümlü tartışma yöntemine göre hazırlanan ders planları doğrultusunda işlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarına “çatışma çözümü becerileri ölçeği” öntest ve sontest olarak verilmiştir. Sonuç olarak akademik çelişki ve değer çizgisi yöntemlerinin öğrencilere çatışma çözüme becerileri kazandırmada etkili olduğu görülmüştür.

Koruklu (2006), araştırmasında, okullarda yaşanan şiddet olaylarını önlemede etkili olan arabuluculuk yönteminin bizim eğitim sistemimize uygulanmasına ilişkin bir model önerilmiştir. Ayrıca, arabuluculuk yönteminin, geleneksel dış denetimli yani ödül ya da cezaya bağlı disiplin anlayışından çok bireylerin iç denetimlerini kurmalarına yardımcı olacak bir disiplin anlayışını benimsemekte olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, bireylerarası çatışmaların çözümünde kullanılan en popüler programın arabuluculuk olduğu ifade edilmektedir. Araştırma sonucunda, bireyin bireysel gelişimine, eğitim-öğretime ve daha barışçı bir toplumun oluşturulmasına katkı sağladığı araştırmalarla desteklenmiş olan arabuluculuk sürecinin bizim okullarımızda da uygulanmaya başlanması önerilmektedir.

Koruklu ve Yılmaz'ın (2010) araştırmalarında, çatışma ve arabuluculuk eğitiminin 6 yaş grubu çocukların problem çözme becerilerine etkisini incelemişlerdir. Bulgulara göre, çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi 6 yaş grubu çocukların problem çözme becerilerinde etkili olduğu etkili olduğu görülmüştür. Eğitim alan öğrencilerin, eğitim öncesi akranlarıyla yaşadıkları bireylerarası çatışmalarda gösterdikleri yıkıcı davranışlarda azalmaların olduğu ve yapıcı davranışlarda artışların olduğu saptanmıştır. Elde edilen diğer bulgulara göre çocukların eğitimden sonra yapıcı problem çözme becerisini ortaya koyan kelimeleri kullanmaya başladığı görülmüştür. Bunlar; “problemlerimizi nasıl çözebiliriz?”, “hadi çözüm için konuşalım”, “problemimizin alternatif çözümünü bulabilir misin?” şeklinde özetlenmiştir. Bu bulgular, okulöncesi dönemde çocuklara verilecek çatışma çözme ve arabuluculuk eğitiminin öğrencilerin problem çözme davranışlarına etki ettiğini göstermektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubu, araştırmanın deseni, kullanılan ölçme araçları, işlem yolu ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler sunulmaktadır.

3.1. Çalışma Grubu

Çalışma için Samsun Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü' nün 05.04.2011 tarih ve 10479 sayılı yazısı ile izin alınmıştır. Çalışma grubu olarak düşünülen Samsun İli Atakum İlçesi'nde Kamalı İlköğretim Okulu'nda tek 7.sınıf olması ve çalışma sürecinde öğrencilerin birbirleriyle etkileşime girebilecekleri düşüncesiyle aynı eğitim programına ve aynı sosyokültürel çevreye sahip olması bakımından Sarayköy İlköğretim Okulu'da çalışma grubu kapsamına alınmıştır. Bu okullardaki 8.sınıf öğrencileri 'Seviye Belirleme Sınavlarına' hazırlandıklarından dolayı yoğun oldukları için sadece 7.sınıf öğrencileri çalışma grubuna alınmıştır. Okullardan her biri basit rastgele yapılan bir seçimle deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Buna göre deney grubu olarak belirlenen 2010-2011 Eğitim-öğretim gören Kamalı ilköğretim okulu 7. sınıf öğrencilerine "Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi" verileceği duyurulmuştur. Bu çalışma için istekli öğrencilere "Kişisel Bilgi Formu", "Kendine Saygı Ölçeği" ve "Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği" uygulanmıştır. Aynı ölçme araçları kontrol grubu olarak belirlenen Sarayköy İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencilerine de uygulanmıştır.

Ölçme araçları uygulanan 56 öğrencinin çeşitli demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo1.Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kız	34	60.7
Erkek	22	39.3
Yaş		
12	4	7.1
13	48	85.7
14	4	7.1
Kiminle yaşıyor		
Anne ve baba ile birlikte	55	98.2
Anne ile birlikte	1	1.8
Anne eğitim		
Okuryazar değil	8	14.3
Okuryazar	9	16.1
İlkokul	31	55.4
Ortaokul	8	14.3
Baba eğitim		
Okuryazar değil	8	14.3
Okuryazar	33	58.9
İlkokul	13	23.2
Ortaokul	2	3.6
Anne çalışma durumu		
Hayır	56	100.0
Baba çalışma durumu		
Evet	47	83.9
Hayır	9	16.1
Kardeş sayısı		
3-4	43	76.8
5-6	9	16.1
7-8	4	7.1
Kaçıncı çocuk		
3-4	32	57.1
5-6	18	32.1
7-8	6	10.7
Ana sınıfına gitme durumu		
Hayır	56	100.0
Ekonomik durumunu algılama		
Düşük	31	55.4
Orta	19	33.999
Yüksek	6	10.7

Deney ve Kontrol Gruplarının Oluşturulması

Eğitim programına dzenli katılabileceklerini belirten 7.sınıfta öğrenim gören Kamalı İlköğretim Okulu'ndan 30 öğrenciye ve Sarayköy İlköğretim Okulu'ndan 26 öğrenciye ölçme araçları uygulanmıştır. Ölçme araçlarından elde edilen veriler dikkate alınarak, demografik özellikler de göz önünde bulundurularak birebir denklik sağlanarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Çalışmanın etkili olabilmesi için bir okul deney grubu diğeri kontrol grubu olarak rastgele belirlenmiştir. Buna göre Kamalı İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencilerinden 10 öğrenci deney grubunu, Sarayköy İlköğretim Okulu 7.sınıf öğrencilerinden 10 öğrenci kontrol grubunu oluşturmuştur.

Deney ve kontrol grubuna göre seçilen öğrencilerin çeşitli demografik özellikler açısından gruplara dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Gruplara Dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	Çalışma Grubu		Kontrol grubu	
	Deney grubu			
	n	%	n	n
	%			
Cinsiyet				
Kız	5	50.0	5	50.0
Erkek	5	50.0	5	50.0
Yaş				
13	10	100.0	10	100.0
Kiminle yaşıyor				
Anne ve baba ile birlikte	10	100.0	10	100.0
Anne Eğitim				
Okuryazar değil	3	30.0	3	30.0
Okuryazar	5	50.0	6	60.0
İlkokul	1	10.0	1	10.0
Ortaokul	1	10.0	-	-
Baba Eğitim				
Okuryazar değil	-	-	-	-
Okuryazar	1	10.0	1	10.0
İlkokul	6	60.0	6	60.0
Ortaokul	2	20.0	3	30.0
Lise	1	10.0	-	-
Anne çalışma durumu				
Hayır	10	100.0	10	100.0
Baba çalışma durumu				
Evet	8	80.0	9	90.0
Hayır	2	20.0	1	10.0
Kardeş sayısı				
3-4	8	80.0	8	80.0
5-6	1	10.0	1	10.0
7-8	1	10.0	1	10.0
Kaçıncı çocuk				
1-2	1	10.0	2	20.0
3-4	7	70.0	6	60.0
5-6	1	10.0	1	10.0
7-8	1	10.0	1	10.0
Ana sınıfına gitme durumu				
Hayır	10	100.0	10	100.0
Ekonomik durumu algılama				
Düşük	5	50.0	4	40.0
Orta	4	40.0	5	50.0
Yüksek	1	10.0	1	10.0

Uygulanan ölçme araçlarından alınan puanlar ve Kişisel Bilgi Formu'ndaki sosyo-demografik özellikler dikkate alınarak 20 öğrenci çalışma grubu olarak seçilmiştir.

3.2. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı'nın ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerileri üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, "Ön-test ve Son-test Kontrol Grup Deseni" kullanılmıştır.

Araştırma deseninde gruplar ve yapılan işlemler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Deseninde Gruplar ve Yapılan İşlemler

Gruplar	Öntest (KSÖ ve ÇÇDBÖ)	İşlem	Sontest (KSÖ ve ÇÇDBÖ)
Deney Grubu	X	AAEP (13 hafta)	X
Kontrol Grubu	X	-----	X

X: Kendine Saygı Ölçeği (KSÖ) ve Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ)

AAEP: Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı

-----: Herhangi bir işlem yapılmamıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni "Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı"dır. Bağımlı değişken ise Kendine Saygı Ölçeği ve Çatışma Çözme Davranışını

Belirleme Ölçeği'dir. Uygulamaya başlanmadan önce deney ve kontrol grubuna uygulanmıştır. Daha sonra deney grubuna, "Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı", öğrencilerin benlik saygısı ve çatışma çözme becerilerine olan etkisini değerlendirebilmek amacıyla 13 hafta boyunca yaklaşık 80-90 dakika oturumlar şeklinde uygulanmıştır. Ancak, Tablo 3'de görüldüğü gibi 13 hafta içerisinde kontrol grubuna hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Deney grubuna uygulanan "Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı" sonunda deney ve kontrol gruplarına Kendine Saygı Ölçeği ve Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Hazırlanan programın etkisini incelemek için gerekli bilgiler Kendine Saygı Ölçeği, Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği ve sosyo demografik değişkenlere ilişkin Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır.

3.3.1. Kendine Saygı Ölçeği (KSÖ)

Kendine saygı ölçeği, kişinin kendine olan saygı düzeyi hakkında bilgi edinmek amacıyla Atlas BOGENÇ (1994) tarafından geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşan likert tipi ölçek 5 dereceli olarak hazırlanmıştır. Maddelerden 15'i olumlu, 5'i (3, 4, 6, 7 ve 12. maddeler) olumsuz olarak düzenlenmiştir. Maddeler, "Hiçbir zaman", "Nadiren", "Ara sıra", "Sık sık" ve "Her zaman" şeklinde derecelendirilmiştir. Olumlu maddelere verilen "Her zaman" yanıtı 5 puan, "Hiçbir zaman" yanıtı 1 puan alır. Bunun yanında, olumsuz maddelere verilen "Her zaman" yanıtı 1, "Hiçbir zaman" yanıtı 5 puan alır. Ölçekten en çok 100, en az 20 puan alınır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, kendine saygı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kendine Saygı Ölçeğinin iç tutarlılığı cronbach alfa katsayısı, $\alpha = .81$ olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin oldukça yüksek bir iç tutarlığa sahip olduğunu göstermektedir (Bogenç, 2005: 142-150).

3.3.2.Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ)

Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği, Koruklu (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 24 maddeden oluşmakta ve beşli likert tipi şeklinde derecelendirilmektedir. Çatışma çözme davranışlarını belirleme ölçeğinde, 1-5 arasında değişen puanlama sistemi bulunur. Beşli likert tipi derecelendirmede, (1) “Hiçbir zaman uygun değil”, (2) “Biraz uygun”, (3) “Uygun”, (4) “Çoğunlukla uygun”, (5) “Çok uygun” ifadelerini sembolize etmektedir. Öğrencilerden, her bir maddede bulunan çatışma durumlarına verdikleri tepkilerin, beşli derecelendirmeyi kullanarak, kendi davranışlarına en uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmektedir. Çatışma çözme davranışları, ölçekte, saldırganlık (sözel ve fiziksel şiddet ya da kaçınma) ve problem çözme (uzlaşma, işbirliği) olmak üzere iki alt ölçekle değerlendirilmektedir. Ölçekte 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 ve 23. maddeler saldırganlık davranışlarını; 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22 ve 24. maddeler ise problem çözme davranışlarını ölçmektedir.

Alt ölçeklerin her birinden alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan ise 60'tır. Saldırganlık alt ölçeğinden yüksek puan almak, çatışma çözme becerileri açısından olumsuz bir durumu ifade eder. Problem çözme alt ölçeğinden yüksek puan almak, çatışma çözme becerileri açısından olumlu bir durumu ifade eder. Koruklu (1998) tarafından 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler kullanılarak ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Çatışma çözme davranışlarını belirleme ölçeğinin güvenilirlik çalışmalarında saldırganlık boyutunda $r = .64$, problem çözme boyutunda $r = .66$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı ise Cronbach- alpha ile değerlendirilerek, iç tutarlılık katsayılarının, saldırganlık alt ölçeği için $r = .85$, problem çözme alt ölçeği için $r = .83$ olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan değerler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizde verilerin normal dağılım

gösterdiği belirlenmiş ($p > 0.05$) ve buna göre parametrik istatistik olan t-testi kullanılmıştır. Deney ve Kontrol grubunun istatistiksel açıdan fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi uygulanmıştır. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı'na katılan öğrencilerin ön-test ve son-test puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi kullanılmıştır. Ayrıca, kontrol grubundaki öğrencilerin ön-test ve son-test puanlarında farklılık olup olmadığını test etmek için de t -testi kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. İstatistiksel analizler SPSS 15.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Bu çözümlene yöntemi ile ilgili elde edilen bulgular, Bölüm 4 –Bulgular kısmında verilmiştir.

3.5. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi çalışmaları 2010-2011 Eğitim-öğretim yılının Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında Samsun İli Atakum İlçesi'nde bulunan Kamalı İlköğretim Okulu 7. sınıflarında öğrenim gören deney grubu olarak belirlenmiş öğrencilerle okulun rehberlik servisinde bir dizi etkinlikler şeklinde yürütülmüştür. 10 kişiden oluşan deney grubuyla uygulama, her hafta çarşamba günleri 14.00-15.30 saatleri arasında olmak üzere toplam 13 hafta sürmüştür. Uygulamada gerekli olduğunda yazı tahtası kullanılmıştır. Tahtaya yazılarak, alıştırmalar yapılarak, ilgili formların doldurulması sağlanarak ve tartışma ortamı şeklinde oturumlar sürdürülmüştür. Eğitimler 80-90 dakika olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara son oturumda Kendine Saygı Ölçeği ve Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği uygulanmıştır. Aynı zamanda kontrol grubu olarak belirlenen Sarayköy İlköğretim Okulu öğrencilerine de son test uygulaması yapılmıştır.

Araştırma, Samsun İli Atakum İlçesi'nde bulunan Kamalı İlköğretim Okulu ve Sarayköy İlköğretim Okulu'nun 7. sınıflarında yapılmıştır. Taştan tarafından (2004) geliştirilen 13 haftalık Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programı Kamalı İlköğretim Okulu'nda 2010-2011 Eğitim-öğretim yılının Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında 7. sınıf öğrencilerine verilmiştir.

3.6. Araştırmanın Planı

Bu konu için ilgili literatür taraması yapılmış ve Taştan (2004) tarafından geliştirilen 13 oturumluk “Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı” deney grubu öğrencilerine uygulanmıştır. Gerçekleştirilen uygulamalar aşağıda belirtilmektedir:

- Grubun amacının anlatılması, grup üyelerinin birbirini tanınması, grup kurallarının tanıtılması,
- Eğitimlerde katılımcıların kendilerini güvende hissetme duygusunu yaşamalarını ve ısınmalarını sağlama,
- Çatışma kavramı, çatışmanın doğası hakkında bilgi sahibi olma,
- Çatışmalara gösterilen tepkilerin sonuçlarını kavranması,
- Çatışma çözme yollarının her birinin çatışmanın sonucunun nasıl etkileyeceğın kavranması,
- Etkin dinleme becerisi hakkında bilgi sahibi olma,
- Duyguları ve olayları ayırt etme becerisi kazanma,
- Sen dili ben dili arasındaki farkın anlaşılmasını sağlama,
- Empatinin kişiler arası iletişimdeki öneminin kavranması,
- Kişisel ve paylaşılan gereksinimlere odaklaşma,
- Her iki tarafa da doyum sağlayacak adil anlaşmalar yapma becerisi kazanma,
- Arabuluculuğa ilişkin bilgi sahibi olma, arabuluculuk süreciyle ilgili bilgi sahibi olma,
- Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması,

Eğitim Oturumlarında Uygulanacak Kurallar

- Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programı'nın yaklaşık 80-90 dakika ve haftada bir oturum olmak üzere 13 hafta sürmesi,
- Grup üyelerinin oturumlara düzenli katılmaları,
- Grup üyelerinin birbirlerine saygılı davranmaları, birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı duyarak sözlerini kesmeden dinlenilmesi gerektiği,

- Grup üyelerinin içtenlikle duygu ve düşüncelerini paylaşmaları ve grup içerisindeki paylaşımların gizliliğine dikkat edilmesine dair kurallar belirlenmiştir.

3.7. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının Uygulanması

Uygulama Süreci: Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı'nda öğrencilere çatışma çözme becerisi kazandırma ve akran arabuluculuğuna yönelik dikkate alınmıştır. Deney grubunu 13 oturumdan oluşan Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı uygulanmıştır. Her oturum ile ilgili amaçlar, hedefler, uygulama süreci ve her bir oturumun özeti aşağıda verilmiştir.

3.8. Birinci Oturum

Bu oturumda, grup üyelerine bilgi vermek ve birbirlerini tanımalarına yardımcı olmak ile ilgili etkinliklere yer verilmiştir.

Amaç: Süreç hakkında grup üyelerini bilgilendirmek, grup kurallarının tanıtılması ve üyelerin beklentilerini paylaşmak, programın amacını açıklamak, çatışma ve çatışmanın doğasına ilişkin bilgi sahibi olmak,

Ortam: Eğitim programının uygulanacağı odada sandalyeler katılımcıların birbirlerini rahatça görmelerini sağlamak amacı ile daire şeklinde yerleştirilmiştir. Sandalyeler birbirine değmeyecek ve katılımcıların hareketlerini kısıtlamayacak şekildedir. Ayrıca, gerektiğinde kullanılmak üzere bir tahta mevcuttur.

Hedefler:

- Grup üyelerinin grup lideriyle ve birbirleriyle tanışması,
- Grubun amacı ve işleyişi hakkında bilgi sahibi olunması,
- Grupta uyulması gereken kurallar hakkında bilgi sahibi olunması,
- Çatışma çözme programının amacı ve içeriğiyle ilgili bilgi sahibi olunması,
- Çatışma kavramı, çatışmanın doğası, çatışmanın yaşamın doğal bir parçası olduğuyla ilgili bilgi sahibi olunması,

Uygulama Süreci:

- Grup üyeleriyle ve grup lideriyle tanışma oyunu oynanır.
- Grubun amacı kuralları ve üyelerin sorumlulukları açıklanır.
- Çatışma çözme programının amacı ve içeriğiyle ilgili bilgi verilir.
- Çatışma kavramı, çatışmanın doğası, çatışmanın yaşamın doğal bir parçası olduğu hakkında bilgi verilir.

Birinci Oturumun Özeti

Birinci oturum yapılandırıldığı şekilde uygulanır. Başlangıçta grubun amacı ve kuralları açıklandıktan sonra grup üyelerinin birbirlerini değişik yönleriyle tanımalarını sağlayacak bir tanışma oyunu oynanır. Tanışma etkinliğinde araştırmacı, öğrencilere “adınızın veriliş öyküsünü, adınızı sevip sevmediğinizi kısaca anlatmanızı istiyorum” diyerek tanışma etkinliği gerçekleştirir.

Araştırmacı ve grup üyeleri adlarının anlamlarını açıkladıktan sonra, adlarının yazılı olduğu güvercin figürlü yaka kartları grup üyelerine dağıtılır ve on üç hafta boyunca bu yaka kartlarının takılacağına ilişkin açıklama yapılır. Araştırmacı, “Sizler olumlu çatışma çözme becerilerini öğrenerek okulda barışın birer temsilcisi olacaksınız, bu nedenle adlarınızı güvercin figürünün üstüne yazdım” diyerek isimlerin yazılı olduğu güvercin figürlü yaka

kartlarını ve eğitim programı süresince kullanılmak üzere anket ve formlar için hazırlanmış kapaklı dosyalar grup üyelerine dağıtılır. Grup üyeleri hazırlanan bu yaka kartları ve dosyalardan dolayı memnuniyetlerini bildirirler.

Grup üyelerine nereli olduğu, kaç kardeşi olduğu ve yapmaktan hoşlandığı etkinlikler, gelecekte beklenenleri, hedefleri vb. hakkında bilgi alışverişi yapmak amacıyla röportaj soru listesi (Taştan, 2006: 15) verilir, daha sonra herkes eşini gruba tanır.

Tanışma etkinlikleri sonrasında, grubun amacı ve işleyişi hakkında gruba şu açıklamalar yapılır;

“On üç hafta boyunca gruba uygulanacak olan eğitim programı, çatışma çözme becerilerinin kazandırılmasına yönelik olarak hazırlanmış bir paket programdır. Bu program, yaşadığınız çatışmaları, çatışma çözme davranışlarınızı, çatışmalara neden olan ve kişilerarası iletişimi engelleyen faktörleri fark etmenizi sağlayacaktır. Aynı zamanda, yaşadığınız çatışmaları barışçıl yollarla çözenizi destekleyerek, okul ortamında ve günlük yaşamda etkili iletişim kurmanızı sağlayacak olan iletişim becerileri kazanmanızı, çatışma yaşantısı sırasında öfke tepkilerinizi kontrol ederek çatışma çözme basamaklarına uygun olarak etkili tepkiler verebilmenizi sağlayacaktır.”

Bu açıklamalardan sonra, on üç hafta boyunca hangi konuların işleneceği ve amaçlarının ne olacağı açıklanır.

Programın amacı ve işleyişine ilişkin gerekli açıklamalardan sonra, üyelere “Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programı’nın sonunda kendinizde ne gibi davranışların değişmesini istiyorsunuz?”, “Arkadaşlarınızla paylaşmak istediğiniz amaçlarınız var mı?” diye sorulur ve amaçlarını paylaşmak isteyenler dinlenir. Daha sonra

“Amaçlarım Formu” (Taştan, 2006: 17) dağıtılarak, bir sonraki oturuma kadar bu formu doldurmaları istenir.

Grupta yapılan çalışmaların sağlıklı bir biçimde yürütülerek amacına ulaşabilmesi için öğrencilere, grupta belli kurallara uymaları gerektiği söylenir, grup kurallarının yazılı olduğu form gösterilerek, bu kurallar grup üyeleriyle paylaşılarak eğitimin yapıldığı odanın bir köşesine asılır.

Üyelerin çatışmanın doğal bir parçası olduğunu anlamalarına yardımcı olmak için yapılan etkinlikte, grup üyelerinin en beğendikleri televizyon programlarını seçmeleri istenir. Bu etkinlikte, grup üyeleri birbirleriyle anlaşmazlık yaşamış ve yaşamın her anında çatışma yaşanabileceği ve çatışmanın yaşamın doğal bir parçası olduğu belirtilir.

Daha sonra, öğrencilerin çatışma konusundaki görüşleri alınarak, grup üyelerine çatışma kavramı ile ilgili olarak açıklama; bilgi verme, soru yanıt ve anlatım teknikleri kullanılarak yapılır.

Oturumun sonunda; ilk oturum boyunca yapılanlar özetlenerek ev ödevi verilir. Araştırmacı tarafından, “bir sonraki oturuma kadar yapmanızı istediğim ev ödevini yaparak gelenlere bir sürprizim olacak hoşçakalın” diyerek oturum sonlandırılır.

1. Oturumda İncelenen Grup Kuralları

1. Gruba Devam: Gruptaki her öğrenci, çok zorunlu olmayan durumlar dışında gruba devam etmek zorundadır. Gruba katılamayacak olan öğrenci, önceden grup liderine bilgi verir. Arka arkaya 2 hafta gruba katılamayan öğrenci gruptan çıkartılır.

2. Gizlilik: Grup içerisinde konuşulanlar, grupta kalır, grup dışında kimseyle paylaşılmaz. Bu kurala uymayan öğrenci, gruba açıklama yapmak zorundadır.

3. Kendini Açma-Gönüllülük: Gruptaki öğrenciler duygu ve düşüncelerini grupta paylaşma konusunda, gönüllü olmalıdır.

4. Çalışmalara Katılma: Öğrenciler grup sürecinde yapılacak etkinliklere katılmaya özen gösterirler.

5. Karşılıklı Saygı, Anlayış: Grup üyeleri birbirlerini anlamaya ve dinlemeye özen gösterir. Paylaşılan konularla ilgili gerek grup içerisinde gerekse grup dışında birbirlerine saygılı davranacaklardır.

6. Ödevler: Grup sürecinde öğrenilen becerilerin günlük yaşama aktarılabilmesi ve kalıcılığının sağlanabilmesi için üyeler verilen ödevleri, yapmaya özen gösterirler.

3.9. İkinci Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Güven ortamı”nın oluşması, “Çatışma nedenleri” ve “Çatışmaya gösterilen tepkilerin anlaşılması” na yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Güven ortamını oluşturmak, çatışmanın nedenlerini ve çatışmaya gösterilen tepkileri anlamak,

Hedefler:

- Güven duygusunun tanımlanması, açık ve dürüst olma ve gizlilik arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi,
- Grup üyelerinin kendilerini güvende hissettikleri ve güvende hissetmedikleri zamanki duygularının farkına varılması,
- Kendilerine ve başkalarına güvenin önemine değinilmesi,
- Çatışmanın nedenlerinin öğrenilmesi,
- Çatışmaya gösterilen tepkileri öğrenilmesi,

Uygulama Süreci:

- Birinci oturumun özeti ve ev ödevi toplanır.
- Güven yürüyüşü etkinliği yapılır.
- Çatışmanın nedenleri açıklanır.
- Çatışmaya gösterilen tepkiler açıklanır.

İkinci Oturumun Özeti

Oturumun başlangıcında, bir önceki oturumda yapılanlar kısaca özetlenip verilen ödevle ilgili paylaşımlara ve ev ödevi yapan öğrencilere çikolata verilmiştir.

Daha sonra üyeler arasındaki güven duygusunu geliştirmek amacıyla güven yürüyüşü etkinliği yapılır. Bu etkinlikten sonra üyelerin neler hissettikleri sorulur. Üyelerin etkinlikten keyif aldıklarını arkadaşların güvenmenin kendilerini iyi hissettirdiğini ifade eden duyguları dinlendikten sonra güvenin önemi vurgulanır.

Çatışmanın nedenlerinin açıklanması amacıyla grup üyelerine, “Çatışma Şeması” (Taştan, 2006: 25) dağıtılır ve çatışmanın nedenleri ile ilgili açıklama yapılır. Grup üyelerine aralarındaki çatışmaların en çok hangi nedenlerden kaynaklandığı sorulur, yanıtlar tahtaya yazılarak tartışılır. Daha sonra çatışmaya gösterilen tepkiler üzerinde durularak, grup üyelerine çatışma karşısında verdikleri tepkilerin neler oldukları sorulup, verdikleri yanıtlar tahtaya yazılır. Yanıtlar alındıktan sonra araştırmacı tarafından çatışmaya verilen tepkiler açıklanıp, sağlıklı çatışma yolları, kaçma, kavga etme ve problem çözme yaklaşımları açıklanır.

Araştırmacı tarafından çatışmaya gösterilen tepkiler açıklandıktan sonra, konunun daha açık biçime gelmesi için, çatışma çözme öyküsü okunarak, dağıtılan “Çatışmaya Gösterilen Tepkiler Formu” na (Taştan, 2006: 32), üyelere öyküdeki kahramanların nasıl davranması gerektiğini yazmaları istenir. Üyelerin tepkileri yazmaları için yeterli süre verildikten sonra, formlar araştırmacı tarafından toplanarak, oturum sonrasında araştırmacı tarafından değerlendirilir. Ayrıca, okunan öykü üyelere yazılı olarak dağıtılır ve öykünün sonundaki soruları, bir sonraki oturuma yanıtlayarak getirmeleri istenir. Grup üyelerine bir sonraki oturuma ev ödevlerini yaparak gelmeleri hatırlatılır ve ikinci oturum özetlenerek sonlandırılır.

3.10. Üçüncü Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Çatışmalara gösterilen tepkilerin sonuçları” ile ilgili uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Çatışma çözme yollarının, çatışmaların hangi yollarla çözümlenebileceğinin ve bu yolların her birinin çatışmanın sonucunu nasıl etkileyeceğini anlamak,

Hedefler:

- Çatışmalara gösterilen tepkilerin sonuçlarının kavranması,
- Çatışma çözme yollarının kavranması,
- Çatışma çözme yollarının her birinin çatışmanın sonucunun nasıl etkileyeceğinin kavranması,

Uygulama süreci:

- İkinci oturumun özeti yapılarak ev ödevleri incelenir.
- Üç farklı sonuçla biten öykü okunur.
- Çatışma çözme yolları hakkında bilgi verilir ve tartışılır.

Üçüncü Oturumun Özeti

Oturumun başında ikinci oturumun özeti yapılır, “Çatışmaya Gösterilen Tepkiler Formu”na ilişkin yapılan değerlendirmeler üyelerle paylaşılır ve bir önceki oturumda verilen ev ödevleri toplanır. Daha sonra grup üyeleri tarafından yazılan öyküler okunur, grup üyelerinin görüşleri alınarak, grup üyeleri tarafından doldurulan form ve ev ödevleri çatışmaya gösterilen tepkiler açısından ele alınır. Çatışma öyküsünün sonu (Taştan, 2006: 38) okunur ve üyeler tarafından değerlendirilir.

Araştırmacı tarafından yazılan üç farklı sonun olduğu öykü (Taştan, 2006: 39-41) okunarak, açıklamalar yapılır. Daha sonra grup üyelerinin önerileri dikkate alınarak, bu öneriler ile çatışmaya verilen tepkiler açısından değerlendirilir.

Araştırmacı tarafından yazılan üç farklı öykü grup üyeleri tarafından canlandırılır ve canlandırma sonunda grup üyelerine aşağıdaki sorular sorulur;

- Bu öyküde çatışmaya ne tür tepkiler verilmiştir? Neden?
- Öyküdeki çözümde öfkelenen taraf var mı?
- Öyküdeki çözümde duyguları incinen, üzülen taraf var mı?
- Öyküdeki çözümde kazanan taraf ya da taraflar var mı? Kim?
- Öyküdeki çözümde kaybeden taraf ya da taraflar var mı? Kim?
- Öyküdeki çözüm her iki tarafında gereksinimlerini gideriyor mu? Neden?

Üç farklı sonuç grup üyeleriyle canlandırıldıktan sonra ve her bir öykü sonunda sorular grup üyelerine sorulup, her bir üyenin söz almasına dikkat edilerek tartışıldıktan sonra en iyi yaklaşımın problem çözme olduğu belirtilerek çatışma çözme yolları üzerinde durulur.

Grup üyelerine çatışma çözme yolları ile ilgili bilgi vermeden önce çatışma çözüme kullanılan yolların neler olabileceği sorulur. Söz hakkı isteyen her üyenin söz alması sağlandıktan sonra araştırmacı tarafından çatışma çözme stratejileri; kaçınma geri çekilme; verme, yatıştırma; güçlü olma, hep kazanma; problemi görme, uzlaşma yolları arama ve problem çözme, tartışabilme çatışma çözme yolları anlatılarak üyelerle tartışılır. Bu yolların hangi hayvanlarla sembolize edildiğini bulmaları istenir.

Araştırmacı tarafından önceden hazırlanan, üzerinde oyuncak ayı, tilki, köpek balığı, kaplumbağa ve baykuş resmi olan kartlar rastlantısal olarak grup üyelerine dağıtılarak, her grup üyesinin kartını yakasına takması istenir. Üyelerin ikili grup oluşturarak verilen diyalogu canlandırmaları sağlanır. Üyeler canlandırmaları uygulamaktan memnuniyetlerini belirtirler. Etkinliklerin uygulamasından sonra üyeler çatışma sırasında en çok hangi stratejiyi kullandıklarını hayvan sembolleriyle ifade ederler. Bu durum üyelerin çatışma çözme stratejilerini kavradığını gösterir.

Oturumun sonunda araştırmacı tarafından oturumun özeti yapılarak grup üyelerine ev ödevi, Çatışma Formu (Taştan, 2006: 48) verilir. Ödevle ilgili açıklamada; "bir hafta boyunca evde, okulda ya da bulunduğunuz farklı mekânlarda çatışmaya verdiğiniz tepkileri, karşı tarafın gösterdiği tepkiyi, o anki duygu ve düşüncelerinizi, çatışmanın nasıl sonlandığını not etmenizi

istiyorum” diyerek, “gelecek hafta formlarınızı toplayacağım ve her biri ile ilgili olarak birlikte değerlendirme yapacağım” ifadesiyle oturum sonlandırılır.

3.11. Dördüncü Oturum:

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Etkin dinleme, yapıcı konuşma, duyguları anlamak için dinleme ve duygular ile olayları ayırt etme becerisi geliştirme ’ye yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Etkin dinleme, yapıcı konuşma, duyguları anlamak için dinleme ve duygular ile olayları ayırt etme becerisi geliştirmek,

Hedefler:

- Etkin dinleme becerisinin ne olduğunun öğrenilmesi,
- Duyguları anlamak için dinleme becerisinin kazanılması,
- Duyguları ve olayları ayırt etme becerisinin kazanılması,

Uygulama süreci:

- Bir önceki oturumun özeti ve ev ödevlerinin incelenmesi yapılır.
- Etkin dinleme ve yapıcı konuşma becerilerinin kazandırılması amacıyla ip etkinliği yapılır.
- Etkin dinleme ve yapıcı konuşma becerileri açıklanır.
- Etkin dinleme becerilerini içeren etkinlik uygulanır.
- Duygu ve olayları ayırt ederek ifade etme becerisini geliştirmek amacıyla duygu ve olay ifade etme formu doldurulur.

Dördüncü Oturumun Özeti

Bu oturumda bir önceki oturumun özeti yapıldıktan sonra, ev uygulamaları toplanarak, grup üyeleri ile paylaşımda bulunup değerlendirme yapılır. Çatışma Form 'una üyelerin genellikle evde ve okulda yaşadıkları çatışmaları yazdıkları görülür ve belirtilen tepkiler tartışılır.

Etkin dinleme ve konuşma becerilerinin kazandırılmasını vurgulamak için üyelerin birbiri ile konuşması, birbirlerini dinlemesinin önemi vurgulanarak, gönüllü üç grup üyesi seçilir, bir ip verilerek, gözlerini kapatıp birbirleri ile konuşarak, bu ipten bir kare oluşturmaları istenir. Daha sonra yedi gönüllü grup üyesi ile aynı etkinlik yapıp daha sonra grup üyelerinin görüşleri ve neler hissettikleri öğrenilir. Üyelerin etkinliğe katılmak için istekli oldukları, etkinliğin tekrarlanması için talepte buldukları gözlenir.

Bu etkinlikteki amaç, etkinlikte yer alan üyelerin birbirini dinlemeleri, işbirliği yapabilmeleri, amaçlarını belirlemeleri ve amacı gerçekleştirebilmek için birlikte hareket edebilmelerini sağlamaktır. Burada, "Bir sorunu çözebilmek için birbirimiz ile iletişim kurmamız, birbirimizin söylediği çözüm yollarını dinlememiz ve uygun çözüm yollarını belirleyerek, işbirliği içinde hareket etmemiz gereklidir" mesajı verilir.

Grup üyelerine sorular sorularak etkin dinleme ve yapıcı konuşma becerileri açıklanmış üyelerin verdikleri yanıtlar tahtaya yazılarak, etkin dinlemenin ve yapıcı konuşmanın önemi vurgulanır. "Dinleme Cümleleri Formları" (Taştan, 2006: 53) okunarak, üyelerin bu cümlelerle ilgili düşünceleri tartışılır.

Etkin dinleyicinin özellikleri üyelere sorulup, cevapları alınarak, daha sonra etkin dinleme teknikleri; cesaretlendirme, soru sorma, tekrar etme ve özetleme açıklanır. Cesaret verme etkin dinleme etkinliği, soru sorma etkin dinleme etkinliği, tekrar etme etkin dinleme etkinliği, özetleme etkin dinleme etkinliği araştırmacı tarafından seçilen grup üyelerini önce

etkili dinleme tekniklerine uymayan şekilde, daha sonra etkili dinleme teknikleri dikkate alınarak yapılır. Grup üyelerinin de canlandırmalarla uygulama yapmaları sağlanır.

Grup üyelerine iletişim sırasında kişilerin birbirine iletmeye çalıştıkları mesajların iki yönlü olduğundan söz edilir. Duygu Cümleleri Formu (Taştan, 2006: 59) yansıtılır. Grup üyelerine her bir cümle ile ilgili ne düşündükleri sorulur. Üyelerin yanıtları tahtaya yazılır. Araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılır.

Duygu ile olay arasındaki farkın anlaşılması için Duygu ile Olay İfade Etme Formu (Taştan, 2006: 61) öğrencilere dağıtılıp her cümlede yaşanan olayı ve yer alan duyguyu yazmaları istenir. Grup üyelerinin her bir cümleye ilişkin yanıtları değerlendirildiğinde duygular ve olaylar arasındaki farkın grup üyelerince kavrandığı görülür.

Grup üyelerine dördüncü oturumun özeti yapılarak ev ödevi verilir. Araştırmacı tarafından, “Duygu ve Düşünce İfade Etme Formunu (Taştan, 2006: 62) grup üyelerine dağıtıp, bu formun gelecek oturuma kadar doldurmalarını söyleyerek, okulda evde ve dışındaki mekânlarda; sokak olabilir, yaşadığımız olayları not etmenizi ayrıca olay, duygu ve düşünce açısından analiz etmenizi istiyorum” şeklinde ifade edilir.

3.12. Beşinci Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Sen dili” ile “ben dili” arasındaki farkı anlama ve ben dili kullanma becerisi kazanma”ya yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: “Sen dili” ile “ben dili” arasındaki farkı anlama ve ben dili kullanma becerisi kazanmak,

Hedefler:

- Sen dili ben dili arasındaki farkın anlaşılmasını sağlanması,
- Ben dilinin kullanılmasının sağlanması,

Uygulama Süreci:

- Bir önceki oturumun özeti yapılır ve ev ödevleri incelenir.
- Sen dili ve ben dili ile ilgili bilgi verilir.
- Ben diline ilişkin örnekler verilir, ben dili mesajı formu doldurulur.

Beşinci Oturumun Özeti

Araştırmacı dördüncü oturumun özetini yaparak önceki oturumda dağıttığı ev ödevlerini toplar ve grup üyelerine geri bildirim verir. Ev ödevlerinde olay, olay ile ilgili duygu ve düşünceleri ifade etme şekilleri tartışılır.

Çatışma çözme sürecinde etkin dinleme becerilerinin kazanılmasıyla birlikte konuşma biçimi de önem kazanır. Araştırmacı tarafından “konuşmacılar iki tür dil kullanarak birbirine mesaj yollamaktadır”, açıklaması yapılarak sen dili ve ben dili hakkında grup üyelerine bilgi verilir.

Grup üyelerinden sen dili ve ben dilini kullanarak yolladığınız mesajlara örnek vermeleri istenir. Verdikleri yanıtlar tahtaya yazılarak, üzerinde tartışılır. Sen dili ve ben dili ile gönderilen mesajların açıklık kazanması için grup üyeleri ile etkinlikler yapılarak, çeşitli diyalogları canlandırmaları sağlanır.

Grup üyelerinden gönüllü olanlar seçilerek, çatışma öykülerini canlandırmaları (Taştan, 2006: 67-68) sağlanmış sen dili ve ben dili arasındaki farkı, fark etmeleri için etkinlikler uygulanır. Ben dilinin nasıl oluşturulacağına ilişkin örnekler verilir, ben dili mesajı formu (Taştan, 2006:

71) grup üyeleri tarafından doldurularak, tartışılır. Üyelerin ben dili formunu doldurarak, ben dili cümleleri kurma egzersizleri yapmaları sağlanır.

Oturumun sonunda araştırmacı tarafından beşinci oturumun özeti yapılarak, ben dilinin günlük yaşamdaki önemi vurgulanır ev ödevi ile ilgili açıklama yapılır. Ev ödevi olarak, “Ben Dili Formu”, dağıtılır ve oturum sonlandırılır.

3.13. Altıncı Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Empatik düşünme ve duruma öteki açısından bakma becerisi geliştirme” ye yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Empatik düşünme ve duruma öteki açısından bakma becerisi geliştirmek.

Hedefler:

- Empatik anlayışın kazandırılmasının sağlanması,
- Empatinin kişiler arası iletişimdeki öneminin kavranması,
- Duruma öteki açısından bakma becerisinin kazanılması,

Uygulama Süreci:

- Beşinci oturumun özeti yapılarak ev ödevleri incelenir.
- Empatinin tanımı yapılır, çatışma çözmede olaya öteki açısından bakmanın önemi tartışılır.
- Canlı yada cansız bir varlığın yerine geçme, empati etkinliği yapılır.
- Empatik tepki cümleleri etkinliği yapılır.
- Kurnaz tilki masalı canlandırması ile duruma öteki açısından bakabilme etkinliği yapılır.

Altıncı Oturumun Özeti

Beşinci oturumun özeti yapılarak ev ödevleri incelenir. “Ben Dili Mesajı Formları” araştırmacı tarafından değerlendirilir ve grup üyeleriyle tartışılır. Daha sonra üyelere empati kavramı anlatılır, çatışma çözmede olaya öteki açısından bakmanın önemi vurgulanır.

Grup üyelerinden ikili gruplar oluşturularak, her üyenin kendisini insan dışı canlı ya da cansız bir varlık yerine koymaları, o varlık olarak birbirleri ile konuşmaları sağlanır. Üyeler ikili diyalogları tamamladıktan sonra etkinliğe ilişkin paylaşımlarda bulunurlar.

Empatinin kişiler arası iletişimdeki önemi açıklanarak, empatik tepki cümleleri (Taştan, 2006: 77-78) etkinliği yapılır. Etkinlik sonunda dinlenen kişinin duygu ve düşünceleri paylaşılır. Duruma öteki açısından bakma ile ilgili açıklamalar yapılarak; duruma öteki açısından bakma becerisi kazandırmak için masallardan yararlanır. Bunun yanında, “Kurnaz Tilkinin Gerçek Dünyası” (Taştan, 2006: 79-80) masalı üyeler tarafından canlandırılarak ve tartışılır.

Araştırmacı altıncı oturumun özetini ve ev ödeviyle ilgili açıklama yapar ve üyelere, “Karga ile Tilki” masalında olduğu gibi durumu, öteki açısından gösterecek, başka masalların yazılması isteyeceğini belirtir. Örneğin; “Pamuk Prensesi Üvey Annesi” açısından, “Kırmızı Başlıklı Kızı Tilki” açısından, “Sinderella’nın Üvey Ablaları” açısından, “Ağustos Böceği ile Karıncayı Ağustos Böceği” açısından anlatan masalların yazılabileceği belirtilir.

3.14. Yedinci Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Çatışma çözme sürecinin adımları’na yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Çatışma çözme sürecinin ilk dört adımını anlamak. Bu adımlar;

- Olumlu ve etkili bir ortam oluşturma,
- Algıları netleştirme,
- Kişisel ve paylaşılan gereksinimlere odaklaşma,
- Olumlu enerjinin paylaşılması,

Hedefler:

- Çatışma çözmenin ilk dört adımını kullanabilme becerisinin kazanılması,
- Kişisel hazırlık yapma becerisinin kazanılması,
- Uygun zamanlama yapma becerisinin kazanılması,
- Uygun yer belirleme becerisinin kazanılması,
- Uygun açılış cümlesi kullanabilme becerisinin kazanılması,
- Algıları netleştirme becerisinin kazanılması,
- Kişisel ve paylaşılan gereksinimlere odaklaşma becerisinin kazanılması,
- Olumlu enerjinin paylaşılması becerisinin kazanılması, .

Uygulama Süreci:

- Altıncı oturumun özeti yapılarak ev ödevleri toplanır.
- Çatışma çözmenin adımları açıklanır.
- Çatışma çözme sürecinde etkili ve olumlu ortamın oluşturulmasının önemi vurgulanarak çatışma durumları etkinliği yapılır.
- Algıların netleşmesinin açıklanması yapılır ve çatışma durumu formları doldurulur.
- Kişisel ve paylaşılan gereksinimlere odaklaşma ile ilgili açıklama yapılır ve çatışma durumu formu doldurulur.
- Olumlu enerjinin paylaşılması anlatılarak, çatışma durumu formu doldurulur.

Yedinci Oturumun Özeti

Araştırmacı tarafından altıncı oturumun özeti yapılarak ev ödevleri toplanır. Öykü yazan her üyeye gofret vererek, öykü yazmayan üyelere de bir sonraki oturuma yazarak gelmeleri koşulu ile gofretleri herkese dağıtılır. Yazılan öyküler araştırmacı tarafından okunarak, grup üyeleri takdir edilir. Bir sonraki oturuma öykü yazmak için söz veren grup üyelerine kendilerinden de hoş öyküler beklenildiği söylenir.

Çatışmaların çözümünde izlenmesi gereken sekiz adım olduğu belirtilerek bu adımlar, Çatışma Çözme Sürecinin Adımları Formu (Taştan, 2006: 84) gruba dağıtılır. Daha sonra bu adımlar tek tek ele alınarak uygulamalar yapılır.

Araştırmacı grup üyelerine olumlu çatışma çözme ortamının oluşturulmasında nelere dikkat edilmesi gerektiğini sorarak ve verilen yanıtları tahtaya yazar. Grup üyelerinin yanıtları tartışıldıktan sonra, ortam oluşturulmaya çalışılırken dikkat edilecek noktalar; kişisel hazırlık, zamanlama, yer, açılış cümlesi açıklanır. Ayrıca çatışma öncesi olumlu ve etkili bir ortamın oluşturulmasının uygulanması için grup üyelerine etkinlik yaptırılır.

Grup üyeleri dörder kişilik gruplara ayrılıp, hazırlanan çatışma durumları formları (Taştan, 2006: 87-91) gruplara dağıtılmış, üyelere çatışma çözme sürecine başlarken, öyküde yer alan tarafların nasıl olumlu ve etkili bir ortam oluşturmaları gerektiğini yazmaları istenir.

Her grup çalışması tamamlandıktan sonra çatışma durumu formları araştırmacı tarafından toplanır, her grubun önerisi okunarak gerekli açıklamalar yapılır.

Araştırmacı çatışma çözmenin ikinci basamağı olan algıların netleşmesi ile ilgili açıklama yaparak, algıların netleşmesinin tam olarak anlaşılması için grup üyelerini dörder kişilik

gruplara ayırıp, hazırladığı çatışma durumları formlarını gruplara dağıtır. Üyelerden çatışma çözme sürecinde tarafların soruna ilişkin algılarının netleşmesi, sorunun yeniden tanımlanması için aralarında nasıl diyaloglar geçmesi gerektiğini yazmaları istenir. Yazılanlar grupta paylaşarak, araştırmacı tarafından gerekli açıklamalarla, çatışma çözme sürecinin üçüncü adımına geçilir.

Araştırmacı grup üyelerine kişisel ve paylaşılan gereksinimlerle ilgili açıklama yaparak grup üyelerine; kişiler arası ilişkilerde insanlar hangi gereksinimlerini karşılamaktadırlar? Sorusunu sorarak yanıtları alıp, gerekli açıklamaları yapar.

Daha sonra araştırmacı çatışma sürecinin dördüncü adımının olumlu enerjinin paylaşılması olduğunu belirterek açıklama yapar.

Çevremizdeki insanlara nasıl olumlu enerji verebiliriz? Sorusuna grup üyelerinin yanıtları üzerinde tartıştıktan sonra araştırmacı gerekli açıklamaları yapar. Sonra grup üyelerinden dörder kişilik gruplara ayrılmasını isteyerek, gruplara çatışma durumu formlarını dağıtır. Ardından çatışma yaşayan tarafların birbirine olumlu enerji vermek için nasıl davranmaları, nasıl konuşmaları, ne tür tavırlar içinde olmaları gerektiğini yazmaları istenir. Çalışmalar tamamlandıktan sonra grupların önerileri üzerinde tartışılıp gerekli açıklamalar yapılır.

Son olarak, araştırmacı yedinci oturumun özetini yapar ve “Bu gün çatışma çözmenin ilk dört adımını öğrendiniz, uygulamalar yaptınız, sizlere dağıtacağım forma çatışma durumunda öğrendiğiniz dört adımı kullanarak diyaloglar yazmanızı istiyorum” diyerek, ev ödevi verir. Bunun için Çatışma Durumu Formu’nu (Taştan, 2006: 92) dağıtıp, oturumu sonlandırır.

3.15. Sekizinci Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Çatışma çözme sürecinin son dört adımını kullanabilme becerisi’ne ye yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç:

1.Çatışma çözme sürecinin son dört adımını kullanabilme becerisini kazanmak,

- Önce geleceğe yönelme sonra geçmişte neler olduğunu anlamaya çalışma becerisini kazanmak,
- Seçenekler geliştirme becerisi kazanmak,
- Uygulanabilir olan seçenekleri belirleme becerisini kazanmak,
- Her iki tarafa da doyum sağlayacak adil anlaşmalar yapma becerisini kazanmak,

2. Çatışma çözme sürecinin sekiz adımını kullanarak çatışmaları çözme becerisini kazanmak,

3. Çatışma çözme eğitimi programı uygulamasını sonlandırılmak,

Hedefler:

1.Çatışma çözme sürecinin son dört adımını kullanabilme becerisinin kazanılması,

- Önce geleceğe yönelme sonra geçmişte neler olduğunu anlamaya çalışma becerisinin kazanılması,
- Seçenekler geliştirme becerisinin kazanılması,
- Uygulanabilir olan seçenekleri belirleme becerisinin kazanılması,
- Her iki tarafa da doyum sağlayacak adil anlaşmalar yapma becerisinin kazanılması,

2. Çatıma çözüme sürecinin sekiz adımını kullanarak çatışmaları çözüme becerisinin kazanılması,

Uygulama Süreci:

- Yedinci oturumun özeti yapılarak ev ödevleri toplanır.
- Önce geleceğe yönelik çalışma, sonra geçmişte neler olduğunun anlaşılmasına çalışma ile ilgili bilgi verilir, çatışma durumu uygulaması yapılır.
- Seçenekler geliştirilmesi ile ilgili açıklama yapılarak üyelerle çatışma durumu uygulaması yapılır.
- Uygulanabilir olan seçeneklerin belirlenmesi ile ilgili açıklama yapılarak örnek uygulamada uygun seçenekler belirlenir.
- Her iki tarafa da doyum sağlayacak adil anlaşmaların yapılması açıklanarak örnek çatışma durumu üzerinden tartışılır.
- Çatışma çözüme sürecinin sekiz adımının kullanılması, örnek çatışma durumlarıyla üyeler tarafından uygulanır.

Sekizinci Oturumun Özeti

Araştırmacı yedinci oturumun özeti yapılarak ev ödevlerini grup üyelerinden toplar. Önce duruma öteki açısından bakan öyküler okunup, tartışılmış, daha sonra çatışma durumu formları (Taştan, 2006: 98, 99, 102) okunup, grup üyelerinin görüşleri alınır ve gerekli açıklamalar yapılır. Araştırmacı çatışma çözüme sürecinin sekiz adımını da anımsattıktan sonra son dört adımını açıklayarak oturuma devam eder.

Araştırmacı, çatışma çözüme sürecinin beşinci adımının, önce geleceğe yönelik çalışma, sonra da geçmişte neler olduğunun anlaşılmasına çalışma olduğunu belirterek açıklamalarını yapar. Daha sonra grup üyelerinden, yaşadıkları bir çatışmada geçmişte o kişi ile yaşadıklarından etkilenerek çözüme ulaşmakta zorluk çektikleri durumları anımsamalarını isteyip, grup

üyelerini dinleyerek anlatılan durumlar üzerinde tartışılır. Ayrıca, üyeleri dörder kişilik gruplara ayırarak bir çatışma çözme süreci diyalogu verilir, bu diyalogdaki hataları bulmaları istenir ve gerekli açıklamalar yapılır.

Araştırmacı çatışma çözme sürecinin altıncı adımının seçenekler geliştirmek olduğunu belirtip, açıklayarak, grup üyelerine şu sıralar yaşadıkları bir çatışma durumu olup olmadığını sorar. Grup üyelerinin getirdiği çatışma durumlarıyla ilgili olarak ne gibi seçenekler üretilebileceğini grup üyeleriyle tartışır. Daha sonra araştırmacı tarafından örnek çatışma durumu okunur, üyelerden bu çatışma durumu ile ilgili seçenekler üretmesi istenir. Üyeler tarafından üretilen seçenekler tahtaya yazılarak tartışılır, gerekli açıklamalar yapılır.

Araştırmacı yedinci adım olan uygulanabilir seçeneklerin belirlenmesiyle ilgili açıklama yaparak, daha önce üretilen seçeneklerden hangisinin uygulanabilir olduğunu belirlemelerini ister. Üyelerin seçtiği seçeneklerin uygulanabilir olup olmadığını tartışarak gerekli açıklamalar yapılır.

Araştırmacı, çatışma çözmenin sekizinci ve son adımının her iki tarafa da doyum sağlayacak adil anlaşmaların yapılması olduğunu belirterek ve açıklamalarına devam eder. Grup üyelerine, yaşantılarında, her iki taraf içinde adil olan anlaşmalara vardıkları çatışma durumları olup olmadığını sorup, üyeler dinlenir, gerekli açıklamalar yapılır.

Daha sonra araştırmacı gönüllü iki grup üyesinden bir çatışma durumu canlandırmalarını ve çatışma çözme sürecinin sekiz adımını kullanarak çatışmalarını çözmelerini ister. Grup üyeleri uygulamayı gerçekleştirir.

Araştırmacı oturumun özetini yaparak günlük yaşamda çatışma çözme sürecinin sekiz adımını kullanabilme becerisine sahip olmanın önemini vurgulayarak grup üyelerine, “Beyaz güvercin

resmini dağıtmış ve beyaz güvercinin kanatlarına çatışma” kavramıyla ilgili duygu ve düşüncelerini yazmalarını ister.

Gönüllü grup üyelerinin yazdıklarını grupla paylaşması sağlanarak, beyaz güvercinler uçurulmuş, barışın yayılması dileğiyle, oturum sonlandırılır.

3.16. Dokuzuncu Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Arabuluculuğa ilişkin bilgi sahibi olma’ya yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Arabuluculuğa ilişkin bilgi sahibi olma, arabuluculuk süreciyle ilgili bilgi sahibi olmak,

Hedefler:

- Arabuluculuk programının amacı ve içeriği ile ilgili bilgi sahibi olunması,
- Arabuluculuk kavramı, arabuluculuk süreci ile ilgili bilgi sahibi olunması,

Uygulama Süreci:

- Programın sonunda verilecek, “Akran Arabuluculuğu Sertifikası “grup üyelerine gösterilir.
- Arabuluculuk kavramı ve arabuluculuk süreci grup üyelerine tanıtılır.

- Bilek greŖi yapan keiler resmi gösterilerek üyelerin tartiŖıp zm nerileri bulmaları sağlanır.
- rnek, “atıŖma yks Formu”nun canlandırılması yapılır.
- Akran arabuluculuğu süreci adımları aıklanır.

Dokuzuncu Oturumun zeti

AraŖtırmacı, sekizinci oturumun özetini yaparak, Akran Arabuluculuğu programının tanıtımını yapar. “Akran arabuluculuğu eğitimi alarak, akranlarınızın atıŖmalarını zebilmenize yardımcı olabilecek beceriler kazanacaksınız. Böylece her biriniz atıŖma yaŖayan akranlarınızın yaŖadıkları atıŖmaları zmelerine yardımcı olabileceksiniz, okulda arabulucu öğrenciler olarak tanınacaksınız ve program sonrasında sizlere sertifika verilecek” Ŗeklinde aıklamasını yapar.

AraŖtırmacı, “Ŗimdi sizlerden bu gruptan, neler kazanacağınızı dŖnmenizi istiyorum”, diyerek üyelerin grŖlerini grupla paylaŖmalarını ister. Üyelere arabuluculuk kavramından ne anladıklarını sorarak, yanıtları alındıktan sonra, araŖtırmacı tarafından, arabuluculuk kavramının aıklaması yapılır, arabuluculuğun bir atıŖma zme yöntemi olduğu belirtilir. Grup yelerine, arabulucunun sahip olması gereken özellikler sorularak, grup üyelerinin yanıtları tahtaya yazılarak tartiŖılır.

AraŖtırmacı grup üyelerine, akran arabuluculuğu sürecinin uygulanmasının kiŖiler arası iliŖkilerde ne gibi yararları olabileceğini sorarak, yanıtların tartiŖılmasını sağlar. Daha sonra üyeler arasından iki gönüllü seilir, “atıŖma yks Formu” (TaŖtan, 2006: 121) canlandırılır. Bu canlandırmada araŖtırmacı arabulucu olarak, süreci uygular. Uygulama sırasında üyelere, “Akran Arabuluculuğu Süreci Formu” (TaŖtan, 2006: 120) doldurtulur ve arabuluculuk süreci adımları üyelerle tartiŖılır.

Araştırmacı dokuzuncu oturumun özetini yaparak, arabuluculuk sürecinin önemini vurgular ve arabuluculuk süreci adımlarını yazdıkları formları grup üyelerine tekrar dağıtarak bir sonraki oturuma kadar arabuluculuk süreci adımlarının neler olabileceği konusunda düşünmelerini isteyerek oturumu sonlandırır.

3.17. Onuncu Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması’na yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Arabuluculuk sürecinin adımlarını kavramak,

Hedefler:

- Taraflarla ön görüşme yapma becerisinin kazanılması,
- Fiziksel çevrenin oluşturulması becerisinin kazanılması,
- Arabuluculuk süreci rollerinin öğrenilmesi,
- Arabuluculuk süreci kurallarının öğrenilmesi,

Uygulama Süreci:

- Dokuzuncu oturumun özeti yapılır ve ev ödevleri incelenir ve tartışılır.
- Arabuluculuk sürecinin adımları açıklanır
- Arabulucu ve tarafların oturma biçimi uygulama ile gösterilir.
- Örnek çatışma durumu ile arabuluculuk süreci ve oturma biçimleri üyeler tarafından canlandırılır.

Onuncu Oturumun Özeti

Araştırmacı dokuzuncu oturumun özetini yaparak grup üyelerine bir önceki oturumda kendilerine verilen formları toplar. Daha sonra, “Arabuluculuk Süreci Adımları Formları”nı inceleyerek grup üyeleri ile tartışır ve şu açıklamayı yapar;

“Bugün sizlere arabuluculuk sürecinin adımlarını anlatacağım”, diyerek Arabuluculuk Süreci Şeması’nı (Taştan, 2006: 127) üyelere dağıtarak açıklamalarına devam eder.

- Taraflarla ön görüşme,
- Fiziksel çevrenin düzenlenmesi,
- Roller ve kurallarla ilgili anlaşma sağlanması,
- Problemin tanımlanması,
- Duyguların paylaşılması,
- Bir çözüm bulma,

Kapanış: Anlaşmanın yazılması, basamaklarından söz ettikten sonra her bir basamağı açıklar. Araştırmacı gönüllü üç grup üyesinden şu ana kadar anlatılan arabuluculuk süreci adımlarını canlandırmaları için, iki öğrenciye çatışma yaşayan taraflar rolünü, bir öğrenciye de arabulucu rolünü verir. Öğrenciler çatışma durumu öyküsünü (Taştan, 2006: 130) canlandırır ve arabulucu öğrenciye gider ve arabulucu öğrenci şu ana kadar anlatılan arabuluculuk süreci adımlarını kullanarak, taraflarla ön görüşme yapar, oturma düzenini oluşturur. Grup üyeleri arabuluculuk sürecini canlandırdıktan sonra araştırmacı, gerekli açıklamaları yaparak, roller ve kurallarla ilgili bilgi verir.

Uygulama için araştırmacı, arabulucu olarak kendini tanıtmış ve çatışma yaşayan taraflara kendi rolünü açıklayarak, grup üyeleriyle uygulama yapar. Bunun yanında üyelere arabuluculuk sürecinde çatışma yaşayan tarafların uyması gereken kuralları sorar, verdikleri yanıtları tartışır, gerekli açıklamaları yapar. Araştırmacı, rollerin ve kuralların yazılı olduğu

form (Taştan, 2006: 132) her grup üyesine dağıtarak, dosyalarında bulundurmalarını, ayrıca, üyelerin arabuluculuk sürecindeki rolleri ve kuralları öğrenmelerini ister.

Araştırmacı onuncu oturumun özetini yaparak, önemli noktaları vurgular. Grup üyelerinden kendilerine dağıtılan formları gelecek oturuma kadar incelemeleri ve bu oturumda anlatılan arabuluculuk adımlarını öğrenmelerini istenerek, çeşitli çatışma durumlarını içeren öyküler yazmaları ifade edilerek oturum sonlandırılır.

3.18. On Birinci Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması’na yönelik uygulamalar planlanmıştır

Amaç: Arabuluculuk sürecinin adımlarını kavramak,

Hedefler:

- Problemi tanımlama becerisinin kazanılması,
- Duyguları paylaşma becerisinin kazanılması,

Uygulama Süreci:

- Onuncu oturumun özeti yapılır ve ev uygulamaları toplanır.
- Problemin tanımlanması arabuluculuk süreci adımı açıklanır.
- Problemin tanımlanması süreci ile ilgili örnek çatışma durumu öyküsü üyeler tarafından canlandırılır.
- Duyguların paylaşılması arabuluculuk süreci adımı açıklanır.

- Arabuluculuk sürecinde, problemin tanımlanması, duyguların paylaşılması adımlarını içeren örnek çatışma durumu öyküsü üyeler tarafından canlandırılır.

On Birinci Oturumun Özeti

Araştırmacı onuncu oturumun özetini yaparak ve arabuluculuk adımlarını öğrenmelerinin önemini vurgular. Daha sonra grup üyelerinin yazdığı çatışma öykülerini toplar ve bundan sonraki uygulamalarda onların yazdıkları öyküleri kullanacakları belirtilir ve öykü yazan grup üyelerine çikolata verilir.

Araştırmacı grup üyelerine problemin tanımlanması arabuluculuk süreci adımı formunu (Taştan, 2006: 138) açıklayarak, grup üyelerinden uygulama yapmalarını ister, problemin tanımlanması arabuluculuk sürecinin daha açık bir biçimde anlaşılması sağlanmaya çalışılır. İki gönüllü üye çatışma durumu öyküsünü (Taştan, 2006: 139) canlandırır. İki grup üyesi çatışma durumunu canlandırdıktan sonra arabulucu olacak bir grup üyesi belirlenir. İki grup üyesi arasındaki çatışmanın çözümü için arabuluculuk sürecinin öğrenilen adımları uygulanır. Bu adımlar; ön görüşme yapma, fiziksel çevreyi oluşturma, rolleri ve kuralları belirleme ve problemin tanımlanması olarak ele alınmış süreç canlandırılırken gerekli yerlerde araştırmacı yönlendirmede bulunur.

Uygulamalar bittikten ve araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra duyguların paylaşılması arabuluculuk adımı ile ilgili açıklama yapılır. Bunun yanında araştırmacı, “Duyguların Paylaşılması Arabuluculuk Süreci Adımı Formları”nı (Taştan, 2006: 141) öğrencilere dağıtarak dosyalarda saklamaları ve gelecek oturuma kadar incelemeleri istenir.

“Pamuk Prenses ile Kraliçe”nin Çatışma çözme masalının giriş kısmı araştırmacı tarafından okunarak masalın canlandırılması yapılır. Pamuk Prenses ile Kraliçe arasındaki çatışmayı

çözmek için arabuluculuk süreci uygulanarak, grup üyelerinin canlandırmaları bittikten sonra araştırmacı gerekli açıklamaları yapar.

Oturumun sonunda araştırmacı oturumun özetini yapmış ve grup üyelerinden problemin tanımlanması ile duyguların paylaşılması formlarını, bir sonraki oturuma kadar, gözden geçirerek arabuluculuk süreci adımlarını (Taştan, 2006: 138-141) öğrenmelerini ister.

3.19. On İkinci Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması’na yönelik uygulamalar planlanmıştır.

Amaç: Arabuluculuk sürecinin adımlarını kavramak,

Hedefler:

- Çözüm bulma becerisinin kazanılması,
- Arabuluculuk sürecinin bitirilmesi becerisinin kazanılması,
- Arabuluculuk süreci anlaşmasının yazılması becerisinin kazanılması,

Uygulama süreci:

- On birinci oturumun özeti yapılarak, ev ödevleri hakkında konuşulur.
- Bir çözüm bulma arabuluculuk süreci adımı açıklanır.
- Çatışmaların çözümünde kazanan ve kaybedenlerin duygu ve düşünceleri grupta tartışılır.

- Bir çözüm bulma arabuluculuk sürecini içeren örnek çatışma durumu öyküsü üyeler tarafından canlandırılır.

On İkinci Oturumun Özeti

Araştırmacı on birinci özetini yaparak, önemli noktaları vurgular. Grup üyelerine, “Problemin Tanımlanması ve Duyguların Paylaşılması Formları”nı okuyup, “sormak istedikleri bir şey olup olmadığını” sorarak, sorusu olan grup üyelerine gerekli açıklamaları yapar.

Araştırmacı tarafından, “tarafardan birinin kazanması diğerinin kaybetmesi durumunda çatışmalar çözümlenmemiş demektir. Çünkü her iki tarafında gereksinimlerinin karşılanmadığı çözümler, yeni çatışmalara neden olur”, şeklinde açıklama yapılır. Daha sonra üyelere, “çatışmayı kazanan taraf olarak resimdeki keçi gösterilerek, kaybeden keçinin duygu ve düşüncelerinin neler olacağı” üzerinde düşünmelerini istenir. Üyelerin verdikleri yanıtlar tahtaya yazılarak tartışmaları sağlanır.

Taraflara çatışmalarını çözebilmede beyin fırtınası yöntemini kullanmaları konusunda yönlendirilir. Araştırmacı, grup üyelerinin yazdığı çatışma öykülerini canlandıracak ve arabuluculuk sürecini uygulayacak gönüllüler isteyip, uygulamaya katılmak istemeyen grup üyelerini de yönlendirerek her öğrencinin uygulama yapması sağlanır. Uygulamalarda üyelere ikisi çatışma yaşayan taraf, biride arabuluculuk rolünü üstlenerek arabuluculuk süreci adımları canlandırılır.

Araştırmacı, öğrencilerin kendi yazdıkları çatışma durumları öykülerinin kullanıldığı arabuluculuk süreci uygulamalarını izleyerek, gerekli yerlerde yönlendirmede bulunup açıklamalar yaparak, olabildiğince fazla uygulama yapılması için öğrencileri yönlendirir. Araştırmacının yazdığı çatışma durumu öyküsü de grup üyeleri tarafından canlandırılır.

Araştırmacı, arabuluculuk süreci bittikten sonra yapılması gereken işlemleri anlatarak, kapanışın yapılması ve anlaşmanın yazılması arabuluculuk süreci adımı formunu, dağıtarak, grup üyelerinden, formu diğer formlarla birlikte dosyalarında saklamalarını ve gelecek oturuma kadar okumaları istenir. Ayrıca, arabuluculuk sürecinin son adımını da tamamladıklarını belirterek grup üyelerinden arabuluculuk sürecinin bütün adımlarını kullanarak uygulama yapmaları gerektiğini ifade edilir.

Oturum sırasında araştırmacı bütün grup üyelerinin, arabulucu olarak, uygulama yapmasını sağlamak için grup üyelerinin kendi yazdıkları çatışma öykülerini canlandırarak, üyeleri arabuluculuk sürecine katar. Grup üyelerinden ikisi çatışma yaşayan taraf, biri de arabulucu rolünü üstlenerek üçer kişilik gruplar oluşturarak uygulamalar yapılır. Araştırmacı, her uygulama sırasında gerekli yerlerde cesaretlendirmeye yönelik açıklamalarda bulunur.

Araştırmacı, oturumun özetini yaparak, öğrencilerden dosyalarında bulunan arabuluculuk süreci adımlarının açıklandığı formları okuyarak bir sonraki oturuma gelmelerini isteyerek oturumu sonlandırır.

3.20. On Üçüncü Oturum

Bu oturumda bir önceki oturuma ilişkin izlenimler paylaşıldıktan sonra “Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması’na yönelik uygulamalar planlanmıştır

Amaç: Arabuluculuk sürecinin adımlarını kavramak,

Hedefler:

- Taraflarla ön görüşme becerisinin kazanılması, .

- Fiziksel çevrenin oluşturulması becerisinin kazanılması,
- Arabuluculuk süreci rollerinin öğrenilmesi,
- Arabuluculuk süreci kurallarının öğrenilmesi,
- Problemi tanımlama becerisinin kazanılması,
- Duyguları paylaşma becerisinin kazanılması,
- Çözüm bulma becerisinin kazanılması,
- Arabuluculuk sürecinin bitirilmesi becerisinin kazanılması,
- Arabuluculuk süreci anlaşmasının yazılması becerisinin kazanılması,

Uygulama Süreci

- On ikinci oturumun özeti yapılarak, arabuluculuk sürecini adımları özetlenir.
- Arabuluculuk uygulaması yapılır.
- Her grup üyesi arabulucu olarak uygulama yapar.
- Pamuk prenses ile kraliçenin çatışma çözme masalı canlandırılır.
- Akran Arabuluculuğu Sertifikaları verilir.

On Üçüncü Oturumun Özeti

Araştırmacı on ikinci oturumun özetini yaparak, arabuluculuk sürecinin adımlarını özetleyerek oturumu açar, daha sonra, grup üyelerinin arabuluculuk süreci adımlarını öğrenmelerini ve doğru biçimde uygulamalarını sağlamak amacı ile uygulama yapar.

Üyelere, bu oturumda “Akran Arabuluculuğu Sertifikaları”nı alacaklarını, her birinin birer arabulucu oldukları, bu son oturumda arabuluculuk süreci uygulamaları yapmaları istenildiği söylenir. Ayrıca, uygulamalarda arabuluculuk sürecinin bütün adımlarını kullanmalarını istenerek arabuluculuk süreci adımları bir kez daha hatırlatılır.

Her grup üyesi kendi yazdıkları çatışma öykülerini canlandırır, grup üyeleri arabuluculuk sürecini uygularken, araştırmacı gerekli yerlerde yönlendirmelerde bulunarak, açıklamalar yapar. Pamuk prenses ve üvey annesi kraliçenin çatışma çözme masalı (Taştan, 2006: 163) üyeler tarafından canlandırılır. Canlandırma bittikten sonra, araştırmacı tarafından, “Kişiler arası çatışmaların çözümünde tarafların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri oldukça önemlidir. Arabuluculuk süreci tarafların birbirini dinlemelerini, duygu ve düşüncelerini anlamaları ve adil çözüm yollarını bulmalarını sağlar” şeklinde açıklama yapılır.

Oturumun sonunda araştırmacı, öğrencileri kutlayarak, Akran Arabuluculuğu Sertifikaları'nı verir. Araştırmacı, programın bir özetini ve değerlendirmesini yaparak, üyelere; “Artık arabuluculuk sürecini uygulama yeterliliğine sahipsiniz. Okulda arkadaşlarınız çatışma yaşadığında, sizler akran arabulucusu olarak, onlara yardımcı olabilirsiniz. Bu programda sizlerle beraber olmaktan mutluluk duydum. Hoşça kalın” diyerek, programı sonlandırmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde istatistiksel analiz sonucu elde edilen bulgular denenceler sırasına göre verilmiştir.

Denenceleri test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizler ve bu analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Denencelerin incelenmesinde, her birey için Kendine Saygı Ölçeği, Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyutlarından hesaplanan toplam puanlar ele alınmıştır. Elde edilen puanların normalliğini araştırmak için yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda $P > 0.05$ olduğundan verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için istatistiksel analizlerde parametrik test kullanılmıştır (Ekiz, 2009: 145).

Denencelerin test edilmesi için önce deney ve kontrol gruplarında öntest puanları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığı t- testi ile analiz edilmiştir. İstatistiksel analiz sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kendine Saygı, Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt ölçeklerinin Öntest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	X	SS	t	p	Anlamlılık düzeyi
Saygı	Deney	10	74.90	7.59	.693	.497*	Önemsiz
	Kontrol	10	76.90	5.06		P>0.05	
Saldırganlık	Deney	10	20.90	7.06	.504	.620*	Önemsiz
	Kontrol	10	22.50	7.12		P>0.05	
Problem	Deney	10	52.70	6.71	.404	.691*	Önemsiz
	Kontrol	10	51.70	4.00		P>0.05	

* P> 0.05

Tablo 4 'de deney grubu öğrencilerinin Kendine Saygı Ölçeği'(KSÖ)nin aritmetik puan ortalaması (X=74.90), Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği(ÇÇDBÖ)'nin Saldırganlık alt ölçeğinin aritmetik puan ortalaması (X=20.90), ÇÇDBÖ'nin Problem çözme alt ölçeğinin aritmetik puan ortalaması (X=52.90) olduğu ve kontrol grubu öğrencilerinin KSÖ'nin puan aritmetik ortalaması (X=76.90), ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık alt ölçeğinin puan ortalaması (X=22.50), ÇÇDBÖ'nin Problem çözme alt ölçeğinin aritmetik puan ortalaması (X=51.70) arasında farklılık olduğu görülmektedir. İstatistiksel açıdan bu farklılığın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sonucunda anlamlı fark olmadığı görülmüştür (P> 0.05). Bu sonuca göre her iki grubun kendine saygı düzeyleri ile ÇÇDBÖ'nin saldırganlık ve problem çözme alt boyutlarının birbirine denk olduğu söylenebilir.

Denence 1. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerilerini artırmada etkilidir.

Denence 2. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerini artırmada etkilidir.

Bu denencelerin test edilmesi için KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyutu öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığı t testi ile analiz edilmiştir. İstatistiksel sonuçlar Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Deney Grubu Öğrencilerinin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt ölçeği Ön ve Sontest Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişken	N	X	SS	t	p	Anlamlılık Düzeyi
Kendine Saygı Öntest	10	74.90	7.59	3.96	.001**	Önemli
Kendine Saygı Sontest	10	87.70	6.81		P< 0.001	
Saldırganlık AÖ Öntest	10	20.90	7.06	3.36	.003**	Önemli
Saldırganlık AÖ Sontest	10	13.20	1.54		P< 0.01	
ProblemÇözme AÖ Öntest	10	52.70	6.71	2.28	.035**	Önemli
Problem Çözme AÖ Sontest	10	58.60	4.64		P< 0.05	

Tablo 5'de görüldüğü gibi; deney grubu öğrencilerinin KSÖ (uygulama öncesi X=74.90 iken, uygulama sonrası X=87.70), ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık alt ölçeği (uygulama öncesi X=20.90 iken, uygulama sonrası X=13.20), ÇÇDBÖ'nin Problem Çözme alt ölçeği (uygulama öncesi X=52.70 iken, uygulama sonrası X=168.60), ortalama puanları uygulama öncesinde ve sonrasında değişiklik göstermiş olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki bu farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan t testi sonucunda bu farkın KSÖ (p=.001), ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık (p=.003) ve Problem Çözme (p=.035) alt boyutları yönünden anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası verilen eğitime ilişkin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyut puanları arasındaki fark olup olmadığını araştırmak için yapılan t-testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin saldırganlık ve problem çözme alt boyutlarının Sontest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	X	S	t	p	Anlamlılık düzeyi
Saygı	Deney	10	88.80	3.58	3.97	.001**	Önemli
	Kontrol	10	75.70	9.77		P< 0.001	
Saldırganlık	Deney	10	13.20	1.54	5.01	.000**	Önemli
	Kontrol	10	24.20	6.76		P< 0.01	
Problem	Deney	10	58.00	3.05	2.69	.015**	Önemli
	Kontrol	10	47.50	11.94		P< 0.05	

Tablo 6'da görüldüğü gibi; deney grubu öğrencilerinin sontest puanı KSÖ aritmetik ortalaması; $X = 88.80$ iken, kontrol grubunun KSÖ aritmetik ortalaması $X = 75.70$ 'dir. Deney grubu öğrencilerinin sontest puanı ÇÇDBÖ'nin saldırganlık alt ölçeğinin aritmetik ortalaması; $X = 13.20$ iken, kontrol grubunun ÇÇDBÖ'nin saldırganlık alt ölçeği aritmetik ortalaması $X = 24.20$ 'dir. Deney grubu öğrencilerinin sontest puanı ÇÇDBÖ'nin problem çözme alt ölçeğinin aritmetik ortalaması; $X = 58.00$ iken, kontrol grubunun ÇÇDBÖ'nin problem çözme alt ölçeği aritmetik ortalaması $X = 75.70$ 'dir. Ortalamalar arasındaki bu farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan t-testi sonucunda bu farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Söz konusu farklılık deney grubunun lehine gerçekleşmiştir.

Kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son-teste ilişkin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyut puanları arasındaki fark olup olmadığını araştırmak için yapılan t-testi sonuçları tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 : Kontrol Grubu Öğrencilerinin KSÖ ile ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyutları Ön ve Sontest Puanlarına İlişkin t –Testi Sonuçları

Değişken	N	X	SS	t	p	Anlamlılık düzeyi
Kendine Saygı - Öntest	10	76.90	5.06	.345	.734	Önemsiz
Kendine Saygı-Sontest	10	75.70	9.77		p> 0.05	
Saldırganlık AÖ Öntest	10	22.50	7.12	.547	.591	Önemsiz
Saldırganlık AÖ Sontest	10	24.20	6.76		p> 0.05	
Probl. Çözme AÖ Öntest	10	51.70	4.00	1.524	.145	Önemsiz
Probl.ÇözmeAÖ Sontest	10	45.50	12.76		P 0.05	

Tablo 7’de görüldüğü gibi; kontrol grubu öğrencilerinin ortalama puanları öntestte KSÖ; X = 76.90 iken sontestte X = 75.90, ÇÇDBÖ'nin Saldırganlık alt boyutu; X=22.50 iken son-teste X=24.20 ve ÇÇDBÖ'nin Problem Çözme alt boyutu X=51.70 iken sontestte X=45.50 olduğu görülmektedir. Elde edilen bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan t testi sonucunda bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$).

Tüm bu sonuçlar Denence 1 ve Denence 2’yi desteklemektedir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada test edilen Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerilerine etkisine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının 7. Sınıf öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerilerini etkilediğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin, Çatışma çözme becerileri, Çatışma Çözme Becerileri Ölçeği'nin Saldırganlık ve Problem Çözme alt boyutu değerlendirildiğinde, eğitim uygulanan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin azaldığı ve problem çözme becerilerinde artış olduğu belirlenmiştir. Bunun paralelinde de Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programına katılan öğrencilerin benlik saygılarının yükselerek, çatışma çözme becerilerinin geliştiği görülmüştür. Bu konuyla ilgili alan yazında da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Dykeman ve diğerleri (1996), arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin kazandıkları iletişim ve çatışma çözme becerilerini okul dışında da kullanabildiklerini, ayrıca bu eğitimin bireylerin kendi iç denetimlerini kazanabilmelerinde ve kendilerine güven duygusunu geliştirme de etkili olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Koruklu 2006: 8). Bu araştırmada da akran arabuluculuğu eğitimi alan öğrencilerin benlik saygılarının arttığı sonucuna ulaşıldığından, çalışma bulgularının literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Benlik saygısı yüksek olan kişilerin, başarısızlık karşısında, mücadele güçleri yüksek olmaktadır. Aynı zamanda, yüksek benlik saygısı olan kişiler kendi seçimlerini yaparak, hedeflerine ulaşmada daha isabetli kararlar alabilmektedirler (Baumeister vd. 2003: 36). Bu nedenle, çatışma çözme becerilerinin gelişmesiyle, benlik saygısının yükselmesinin doğru orantılı olduğu söylenebilir. Yüksek benlik saygısının birçok olumlu sonucu ve faydası bulunmaktadır. Benlik saygısının mutluluk ile de güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Düşük benlik

saygısının depresyona neden olma ihtimalinin yükselttiği, yüksek benlik saygısının ise stresi azalttığı kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra, yüksek benlik saygısı olan kişiler kendi stratejilerini seçmede daha istekli olmakta ve ne zaman devam edeceklerini ve ne zaman daha farklı bir seçenek arayacaklarını da bilmektedirler (Baumeister vd. 2003: 1-36). Bizim araştırma bulgumuz da, benlik saygısının artmasını sağlayacak eğitim programlarının öğrencilere verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim programına katılan öğrencilerin katılmayanlara göre, çatışma çözme becerilerinde artış olduğu görülmüştür. Bu durum araştırmadaki denenceyi desteklemektedir. Benzer şekilde yapılan araştırmalar incelendiğinde, çatışma çözümü eğitim programlarının çatışma çözme becerilerine etkisinin incelendiği araştırmalarda olumlu çatışma çözme becerileri düzeylerinde artış olduğu görülmüştür (Uysal, 2006: 13; Taştan, 2004: 20-22). Burada, Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi programının olumlu çatışma çözme becerileri kazandırmada etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, araştırmadan elde edilen bulgular ilgili literatürle uyumludur. Eğer sistemli bir şekilde uygulanırsa bir çatışma çözme yaklaşımı olarak akran arabuluculuğu modeli arabulucu öğrencilere önemli yararlar sağlamaktadır. Akran arabuluculuğunun öğrenciye yetki veren doğası öğrencilerin kendi çatışmalarını kendileri veya bir sınıf arkadaşının yardımıyla yapıcı bir şekilde çözmelerinde yardımcı olmaktadır. Okuldaki şiddet, şiddetin kendisine odaklanılarak ne azaltılabilir ne de önlenemez. İlk odak noktası öğrencilere, yıkıcı bir sorun çözme yöntemi olan şiddete alternatif olarak yapıcı yaşam becerileri geliştirmelerini öğretmek olmalıdır. Öğrenciler yapıcı, barışçıl ve güçlendirici çatışma çözme yöntemlerini öğrendikçe şiddete daha az başvurumaktadırlar (Türnüklü, 2011: 11).

Arslan, Hamarta ve Uslu (2009)'nun araştırmasında karşı koyma, duyguları ifade etme, kendini ifade etme, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Yüksek benlik saygısı olan birey kendisine güvendiği için daha kolay ve özgürce karşı koyabilmekte, duygularını ve kendisini ifade edebilmektedir. Bireyin çatışmada karşı koyması, kendini ve duygularını ifade etmesi daha olumlu yaşam doyumuyla ilgili olmaktadır. Duygularını düşüncelerini ve isteklerini kolayca ifade edebilen birey karşılaştığı

sorunları daha kolay çözebilmektedir. Bu durum psikolojik sağlıkları ve mutlulukları için öğrencilerin benlik saygılarının artırılmasına önem verilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, karşı koyma, duygularını ve kendini ifade etme artarsa, buna bağlı olarak yaşam doyumunun da artacağı bulunmuştur. Dolayısıyla, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesi etkili yaşam biçimi için önemlidir. Bu nedenle öğrencilerin duygu ve düşüncelerinin ifadesi açısından cesaretlendirilmeleri yaşamlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu araştırmada da Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı, bireylerin kendini ifade etme ve iletişim becerilerini geliştirmeye dönük etkinliklere yer verdiği için bu olumlu etkiyi sağladığı düşünülebilir.

Ian Hay (1998) yaptığı araştırmada, öğrencilerin benlik kavramı düzeyleri ve standart test sonuçları karşılaştırılarak akademik başarı ve benlik kavramı arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Öğretmenler yüksek benlik kavramı olan öğrencilerin işbirliği, dayanıklılık, liderlik, kaygı, gelecek eğitim beklentileri, aile desteği, sınıf içi davranış ve akran ilişkileri alanlarında düşük benlik kavramı olan öğrencilerden daha olumlu nitelikleri olduğunu bildirmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler yüksek benlik saygısı olan öğrencilerin akademik alanda yönelimli ve düşük benlik kavramı olan akranlarına kıyasla okula daha ilgili olduklarını bildirmişlerdir. Benzer şekilde, düşük benlik kavramı olan öğrencilerin sınıf içinde sessiz ve çekingen olarak görülürken, yüksek benlik kavramı olanların konuşkan, akranlarına sözü geçen ve onları yönlendiren bireyler oldukları gözlemlenmiştir. Bu araştırma, yüksek benlik kavramı olan öğrencilerin daha olumlu psikolojik ve eğitimsel nitelikleri olduğunu desteklemektedir. Düşük benlik saygısı olan bireylerin kolay yönlendirildiklerini, çekingen olduklarını ve fazla liderlik özellikleri göstermediklerine yönelik bulgular savunma ve karar alma becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, okul çalışmalarında devamlılığın azalması, gelecek akademik hayata zorluklarla karşılaşma beklentisi ve yüksek kaygı düzeyleri okul ve toplum içinde danışma, rehberlik ve destek servislerine daha fazla ihtiyaç duyacağını göstermektedir. Ulaşılan bu araştırma sonucuna göre, yapılan araştırmada, Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı'nın benlik saygısını yükselttiği sonucuna ulaşılması, uygulanan programın önemini açıkça bir kez daha ortaya koymaktadır. Türnüklü (2009) yaptığı araştırmada, "Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuğu Eğitiminin öğrencilerin empati düzeylerini artırdığı belirtilmiştir. Empati becerileri çatışma çözme eğitimiyle geliştirilebildiğine işaret edilmiştir. Dolayısıyla empati becerilerine odaklanan

Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi programları öğrencilerin yeni bakış açıları kazanma becerilerini, özgecil ve toplum yanlısı davranışlarını geliştirmelerine yardım etmektedir. Aynı zamanda, Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi öğrencilerin, özellikle erkeklerin saldırgan davranışlar sergilemelerini engelleyecek ve okul içindeki ve dışındaki kişilerarası çatışmalarını daha yapıcı ve barışçıl bir şekilde çözmelerini sağlayacağı ifade edilmiştir. Ulaşılan bu araştırma sonucunun, bu çalışmada elde edilen eğitim sonrası saldırganlık eğiliminin azalması sonucuyla da tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Türnüklü (2011), bir lisede uygulanan çatışma çözme ve akran arabuluculuğu programının etkilerini arabuluculuk yapan öğrencilerin bakış açısından incelemiştir. Arabuluculuk yapan öğrencilere, arabulucu olduklarında nasıl hissettikleri sorulduğunda önemli yanıtlar alınmıştır. Bu yanıtlar arasında; mutluluk, heyecan, sevinç, farklı, iyi ve yardımsever hissetme bulunmaktadır. Öğrencilerin vurguladığı diğer bir konunun ise benlik saygısı ve özgüven olduğu görülmektedir. Arabulucu öğrenciler arkadaşlarının çatışmalarını çözdükleri için kendilerini iyi ve özel hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, arabulucu öğrencilerin benlik imajı ve benlik algılarında gelişme olduğunu göstermektedir. Ulaşılan bu araştırma sonucu, yapılan çalışmanın bulgusunda elde edilen benlik saygısının artışı ile ilgili tutarlılık göstermektedir.

Bu çalışmanın sonucunda, Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programı uygulanan öğrencilerin öğretmenleriyle yapılan değerlendirme eğitim süreci sonucundaki görüşmelerde, akran arabuluculuğu eğitimi alan öğrencilerin iletişim becerileri ve çatışma çözme becerilerinin geliştiğini ifade edilerek, bu öğrencilerin sorunlarını kendi içlerinde müzakere ederek çözdüklerini gözlemlediklerini çalışmacıya ifade etmişlerdir. Eğitim programı uygulanan öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerle yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler akran arabuluculuğu programının çatışma çözme becerileri üzerinde etkili olduğu görüşünü destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bilindiği gibi çatışmanın olmaması bir toplumda duyumsamazlığın ve pasifliğin belirtisi şeklinde algılanmaktadır. Her dinamik toplumda çatışmaların olması kaçınılmazdır, ancak asıl önemli olan çatışmaların olması değil yapıcı bir şekilde çözümlenmeleridir. Bu nedenledir ki öğrencilere günlük yaşamlarında pasif olmaktan kaçınmaları öğretilmeli ve çatışmalarında yapıcı çözüm yolları bulabilmeleri

konusunda cesaretlendirilmelidirler (Adeyemi, 2000: 5). Burada, çatışma çözme becerilerinin öğretilmesi sonucu, bireylerin çatışmalar karşısında pasif ya da saldırgan davranmalarını engelleyerek, atılganlığı destekleyeceği ifade edilebilir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, 7.sınıf öğrencilerine uygulanan Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerilerine etkisine ilişkin bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma sonucunda; Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programını uygulanan 7.sınıf öğrencilerinin, eğitim programı uygulanmayan öğrencilere göre, çatışma çözme becerilerinin ve benlik saygısı düzeylerinin yükseldiğine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitiminin sonunda, öğrencilerle yapılan görüşmelerde, aldıkları eğitimin, öfke yönetimi, iletişim ve dinleme becerilerini geliştirmede katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin alaycı ve dolaylı ifadeler kullanmaktan kaçındıkları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin belirttikleri en yaygın ifade gelişen çatışma çözme becerileridir. Özellikle “Çatışmaların yapıcı bir şekilde çözülebileceğini öğrendik” ifadesi çok anlamlıdır. Öğrencilerin aldıkları eğitimden sonra kavgaların nedenlerini daha iyi anlayabildiklerini ifade etmişlerdir. Arabuluculuk seanslarında geçen konuşmalar hem çatışmaların çözümüne katkı sağlamış, hem bilgi sağlamış hem de öğrencilerin kavganın dinamikleri, nedenleri ve kavga sürecine yönelik farkındalıklarını artırmıştır. Çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitimine katılan öğrenciler artık kavga etmediklerini ve bunun yerine iletişim kurmayı tercih ettiklerini, çatışmalarını daha barışçıl yollarla ele aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, tartışmalarda soğukkanlı kalabildiklerini ve kendilerini tutabildiklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler okulda öğrendikleri çatışma çözme becerilerini okul dışındaki ortamlara da aktardıklarını ifade etmişlerdir. Komşularıyla yaşadıkları veya aile içindeki tartışmalarda bu

becerileri kullandıklarını söylemişlerdir. Bundan yola çıkarak, çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitimi alan öğrencilerin okul ortamında arkadaşlarının çatışmalarını çözerken edindikleri bu becerileri yaşamları boyunca, kişilerarası ilişkilerinde ve iş hayatlarında kullanabilecekleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu öğrenciler okuldaki öğrencilerin daha iyi çatışma çözme becerileri geliştirdiklerini, sınıf içinde çatışmaların ve kavgaların azaldığını belirtmişlerdir. Çatışma ve Akran arabuluculuğu eğitiminin saldırganlığı ve şiddeti azalttığı görülmüştür. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu eğitiminin, arabulucu öğrencilerin sosyal ilişkilerine de katkı sağladığı belirtilmiştir. Öğrenciler, eğitim programında edindikleri becerilerle yeni arkadaşlıklar kurduklarını ve var olan ilişkilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Burada uygulanan eğitim programının, öğrencilerin birbirlerini daha iyi anlamalarına olanak tanımış olması ve iletişim becerilerini geliştirmiş olması bakımından anlamlı olduğu ifade edilebilir.

Öneriler

Bu araştırmada, 7.sınıf öğrencilerine uygulanan Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının Benlik Saygısı ve Çatışma Çözme Becerilerine etkililiği incelenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bulgular ışığında şu öneriler getirilebilir:

1. Bu araştırmanın örneklemini Kamalı ve Sarayköy İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 7.sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Farklı yaş, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikteki örneklem grupları ile araştırmalar yapılabilir.
2. Okullarda artan şiddet olaylarına koruyucu ve önleyici çalışmalar arasında çocuk ve gençlerin, iletişim becerileri, akran ilişkileri, çatışma çözme becerilerini geliştirme ve akran arabuluculuğu programları yer almalıdır. Koruyucu etmenler olarak bilinen bu becerileri geliştirme programları, erken yaşlarda ve okullarda düzenli olarak uygulanırsa daha başarılı sonuçlar elde edildiği düşünülmektedir.
3. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Programları, erken yaşlardan başlayarak, öğrenciler büyüdükçe ve olgunlaştıkça giderek entelektüelleşen programlar halinde

hazırlanarak öğrencilere verilmesi amacıyla gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak zenginleştirilebilir.

4. Araştırma sonucuna göre, çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitim programı benlik saygısı ve çatışma çözme becerilerini geliştirmektedir. Çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi öğrencilerin anlaşmazlıklar karşısında şiddete başvurmasını engellemektedir. Bu nedenle, çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitimleri okullarda ilkokul ve ortaokul düzeyinde öğrencilere aşamalı ve sistematik olarak verilmelidir. Arabuluculuk eğitiminin, ilkokul ve ortaokullarda sınıf rehberlik programındaki çatışma çözümü, iletişim beceri ve öfke kontrolü etkinlikleriyle eşgüdümlü olarak yürütülmesi, programın uygulanmasını kolaylaştırabilir.
5. Bu araştırma, çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitim programını genel olarak kişilik ve davranış özellikleri gözetilmeksizin 7. sınıf öğrencilerine uygulanmasıyla hazırlanmıştır. farklı kişilik ve davranış özellikleri (saldırgan, içe kapanık v.b) gösteren öğrencilerden oluşan özel gruplarda denenmesi ve bu gruplara yönelik özel programların hazırlanması önerilebilir.
6. Dezavantajlı gruplar için çatışma çözme becerilerini geliştiren eğitim programları hazırlanabilir.
7. Çatışma çözümü ve akran arabuluculuğu eğitim programlarının uygulanmasına okul personeli ve ailenin de katılımı ile yapılabilir.

KAYNAKÇA

ADEYEMİ, Michale Bamidele, 2000. "Teaching Conflict Resolution to Social Studies Students in Botswana". The Social Studies, 91(1). pp. 38-41.
<http://dx.doi.org/10.1080/00377990009602440>

ARSLAN, Coşkun, HAMARTA, Erdal, & USLU, Mustafa, 2009. "The Relationship Between Conflict Communication, Selfesteem and Life Satisfaction in University Students". Educational Research and Reviews, 5 (1), pp. 31-34.

BAUMEİSTER, F. Roy, CAMPBELL, D. Jennifer, KRUEGER, I. Joachim, & VOHS, D. Kathleen, 2003. "Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles?". Psychological Science in The Public Interest, 4 (1), pp. 1-44.

BOGENÇ, Atlas, 2005. "Kendine Saygı Ölçeği". (Edit.) Yıldız Kuzgun, Feride Bacanlı. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler, Ankara: Nobel Yayınevi.

BOULDİNG, E. Kenneth, 1962. Conflicts and Defance: A. General Theory. England: Oxford

CÜCELOĞLU, Doğan, 1993. İnsan ve Davranışı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇOBAN, Revan, 2009. "Çatışma Çözme Eğitim Programı".(Edit.) Serdar Erkan ve Alim Kaya, Deneysel Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları, Ankara: Pegem Akademi.

DEUTSCH, Moton, 1993. "Educating For A Peaceful World". American Psychologist, 48 (5), pp. 510-517.

DEUTSCH, Morton, 1994. "Constructive Conflict Resolution: Principles, Training, and Research". Journal of Social Issues, 50 (1), pp. 13-32.

DORNBUSH, Stanford M., 1989. "The Sociology Of Adolescence". Annual Review Of Sociology,15, pp, 233-259. <http://www.Jstor.org/stable/2083226> (Erişim Tarihi: 03 Nisan 2012).

DÖKMEN, Üstün, 2012. Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul: Remzi Kitabevi.

EKİZ, Durmuş, 2009, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Anı Yayıncılık.

ENSLEY, Cheyrl Mansfield, 1998. "The İmpact of a Conflict Resolution Program Utilizing Peer Mediation Training on the Knowledge and Attitudes of Fourth Grade Students at a Louisiana Elementary School", Texas: The Graduate School of Texas.

GÜLKOKAN, Yonca, 2011. "Akran Arabuluculuğu Eğitiminin İlköğretim Öğrenci Anlaşmazlıkları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

HATİPOğLU, Sümer Zeynep, & AYDIN, Gül, 1999. "İncidence of Violence in Turkish Schools: A Review". İnternational Journal For The Advancement Of Counselling, 21, pp. 335-347

IAN, Hay, 1998. "Educational Characteristics of Students With High or Low Self-Concept". *Psychology in the Schools*, 35(4), pp. 391-400.

IKRAM, Mujahid. 1992. "The Impact Of A Peer-Based Student Conflict Management Training Program In A Middle School". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Texas: Texas A&M University.

JOHNSON, David W. & JOHNSON, Roger T., 1988. "Critical Thinking Through Structured Controversy". *Educational Leadership*, Pp.58-64

JOHNSON, David W. & JOHNSON, Roger T., 1996. "Teaching All Students How to Manage Conflicts Constructively: The Peacemakers Program". *The Journal of Negro Education*, 65 (3), pp. 322-335. <http://www.jstor.org/stable/2967349>. 03/04/2012 04:18

JOHNSON, David W., JOHNSON, Roger T., DUDLEY, Bruce & MAGNUSON, Douglas, 1995. "Training Elementary School Students to Manage Conflict". *The Journal of Social Psychology*, 135 (6). pp.673-686

JOHNSON, David W. & JOHNSON, Roger T., 1994. "Constructive Conflict in the Schools. *Journal of social issues*, 50 (1), pp. 117-137

JOHNSON, David W. & JOHNSON, Roger T., 2004. "Implementing Students to be Peacemakers Program". *Theory into Practice*, 43 (1), pp.68-79 *Conflict Resolution and Peer Mediation*.

JONES, Tricia S., 2004. "Conflict Resolution Education: the Field, the Findings, and the Future". *Conflict Resolution Quarterly*, 22 (1-2), pp. 233-267

KANDEMİR, Mehmet & ÖZBAY, Yaşar, 2009. "Sınıf İçinde Algılanan Empatik Atmosfer İle Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Zorbalıkla İlişkisi". Elementary Education Online, 8 (2), ss. 322-333. İlköğretim Online. <http://ilkogretim-online.org.tr>.

KEPENEKÇİ, Yasemin K. ve ÖZCAN, Arfe Y., 2001. "Okullarda Suçun Önlenmesi". 1. Ulusal Çocuk ve Suç-Nedenler ve Önleme Çalışmaları Konulu Sempozyum'da Sunulan Bildiri, ss. 153-163

KORKUT, Fidan, 2004. Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Anı Yayıncılık.

KORUKLU, Nermin, 2006. "Eğitimde Arabuluculuk ve Okulda Arabuluculuk Sürecinin İşleyişine İlişkin Bir Model". Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, ss. 11-20.

KORUKLU, Nermin, 1998. "Arabuluculuk Eğitiminin İlköğretim Düzeyindeki Bir Grup Öğrencinin Çatışma Çözme Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

KORUKLU, Nermin ve YILMAZ, Nermin, 2010. "Çatışma Çözme ve Arabuluculuk Eğitimi Programının Okul Öncesi Kurumlara Devam Eden Çocukların Problem Çözme Becerisine Etkisi". Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1 (1), ss.1-20

KULAKSIZOĞLU, Adnan, 1989. "Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri". Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, ss. 71-87.

LINCOLN, Melinda G., 2000. "Conflict Resolution: A Solution For Peace Through Community College Programs". Doctoral Dissertation. Virginia: George Mason University.

MCFARLAND, P. William, 1992. "Counselors Teaching Peaceful Conflict Resolution". Journal of counseling and development, 71(1), pp. 18-21

ÖNER, Uğur, 1999. Çatışma Çözme Ve Arabuluculuk Eğitimi. Y. Kuzgun (edt.) İlköğretimde Rehberlik. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

PLUMMER, Deborah M., 2011. Benlik Saygısı Çocuklarda Nasıl Geliştirilir? (Çev.) Emel Aksoy. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

RAHİM, M. Afzalur, 2002. "Toward A Theory Of Managing Organizational Conflict". The International Journal of Conflict Management, 13(3), pp. 206-235

SARI, Sezen, 2005. "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerine Çatışma Çözümü ve Becerilerinin Kazandırılmasında Akademik Çelişki, Değer Çizgisi ve Güdümlü Tartışma Yöntemlerinin Etkisi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SCHRUMPF, Fred, CRAWFORD, Donna K. & BODİNE, Richard J., 2007. Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk. (Çev.) F. Gül Akbalık, B. Dilek Karaduman. 1. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Sınıf Rehberlik Programı. 2006. (MEB, 2006/26 Nolu Genelge orgm.meb.gov.tr/mevzuat/genelgeler/okullardaşiddet.htm). (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2012).

SMİTH, Stephen W., DUANİC, Ann P. & ROBINSON, T. Rowand, 2002. "Conflict Resolution and Peer Mediation in Middle Schools: Extending the Process and Outcome Knowledge Base". The Journal of Social Psychology, 144(5), pp. 567-586.

STERLING, Gerber, 1999. "Does Peer Mediation Really Work?" Professional School Counseling, 2(3): ss. 1-3

SÜNBL, Dilara, 2008. "Müzakere (Problem Çözme) ve Arabuluculuk Eğitim Programının Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme Becerileri, Öfke Kontrolü ile Özsayı Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

SWEENEY, Brian & CARRUTHERS, William L., 1996. "Conflict Resolution: History, Philosophy, Theory, and Educational Applications". The School Counselor, 43(5): ss 1-20

ŞAHİN HİSLİ, Nesrin, BASIM, H. Nejat ve ÇETİN, Fatih, 2008. "Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı". Türk Psikiyatri Dergisi, 20(2), ss. 153-163

ŞEVKİN, Burçak, 2008. "Müzakere (Problem Çözme) ve Arabuluculuk" Eğitim Programının İlköğretim 4.-5. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözüm Stilleri ve Saldırganlık Eğilimleri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

TAŞTAN, Nuray, 2004. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme Ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi". Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TAŞTAN, Nuray, 2006. Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu. Ankara: Nobel Yayınları.

TAŞTAN, Nuray ve ÖNER, Uğur, 2008. "Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi". Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, ss. 160-168.

TAYLI, Aslı, 2008. "Okullarda Akran Temelli Uygulamalar". Milli Eğitim, 180, ss. 31-48

THOMPSON, Sarah M., 1996. "Peer Mediation: a Peaceful Solution". The School Counselor, 44(2), ss. 1-5

TÜRNÜKLÜ, Abbas, 2009. Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı. Ankara: Maya Akademi.

TÜRNÜKLÜ, Abbas, KAÇMAZ, Tarkan, GÜRLER, Selma, KALENDER, Alper, ZENGİN, Feza ve ŞEVKİN, Burçak, 2009. "Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuk Eğitiminin Öğrencilerin Empati Becerileri Üzerindeki Etkileri". Eğitim ve Bilim, 34 (153), ss. 15-24.

TÜRNÜKLÜ, Abbas, 2011. "Akran Arabulucuların Arabuluculuk Sürecine İlişkin Algıları". Eğitim ve Bilim, 36 (159), ss. 179-191.

UYŞAL, Zeliha, 2006. "Çatışma Çözme Eğitim Programının Orta Öğretim Dokuzuncu Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerilerine Etkisi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAMAN, Erkan, EROĞLU, Yüksel, BAYRAKTAR, Betül ve ÇOLAK, Tuğba Seda, 2010. "Öğrencilerin Güdülenme Düzeyinde Etkili Bir Faktör: Okul Zorbalığı". Akademik Bakış Dergisi, 20, ss. 1-17.

YAVUZER, Haluk, 2002. Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

EKLER

EK - 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda sosyo-demografik özelliklerinize yönelik bazı sorular sorulmuştur. Bu soruları eksiksiz olarak ve dikkatlice yanıtlanmanız sürdürülmekte olan çalışma açısından oldukça önemlidir. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Naciye ÇAVUŞ KASIK

1. Adınız Soyadınız: .....

2. Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )

3. Sınıfınız: ..... Yaşınız:.....

4. Kiminle yaşıyorsunuz?

Annem ve babamla birlikte ( ) Annemle ( ) Babamla ( ) Akrabamla ( ) Diğer ( )

5. Annenizin eğitim durumu nedir?

Okuryazar değil ( ) Okuryazar ( ) ilkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

6. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okuryazar değil ( ) Okuryazar ( ) ilkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

7. Anneniz çalışıyor mu?

Evet ( ) Cevabınız evet ise ne iş yapıyor..... Hayır ( )

8. Babanız çalışıyor mu?

Evet ( ) Cevabınız evet ise ne iş yapıyor..... Hayır ( )

9. Kardeş sayısı (sizinle birlikte): .....

10. Kaçınıcı çocuksunuz?.....

11. Anasınıfına gittiniz mi? Evet ( ) Hayır ( )

12. Ailenizin aylık geliri:

499 YTL ve altı ( ) 500 YTL- 999 YTL ( ) 1000 YTL- 1999 YTL ( ) 2000 YTL ve üstü ( )

KENDİNE SAYGI ÖLÇEĞİ

Aşağıda bazı ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri okuyup size en uygun olan seçeneği, x işareti ile işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar için teşekkür ederim.

(A)Hiçbir zaman (B) Nadiren, (C) Bazen, (D) Sık sık, (E) Her zaman

SORULAR	A	B	C	D	E
1. Kişilik özelliklerinizden memnun musunuz?					
2. Bir işi yaparken son kararı kendiniz mi verirsiniz?					
3. Bir başarısızlığa uğradığınızda kendinizi her yönden değersiz bulur musunuz?					
4. İşe yaramaz ve acınacak birisi olduğunuzu düşünüyor musunuz?					
6. Olduğunuz gibi görünmek sizi rahatsız eder mi?					
7. Başkalarına göre daha yetersiz olduğunuzu düşünür müsünüz?					
8. Başkaları size önem veriyor mu?					
9. Çevrenizde aranan bir insan mısınız?					
10.Ulaştığınız başarılar kendi yetenek ve çabalarınızın sonucu mudur?					
11.Kendinizden hoşnut musunuz?					
12.Bir konuda eleştiri aldığınızda kendinizi değersiz biri olarak görüyor musunuz?					
14. Bazı konularda değersiz olsanız da kendinizi değerli bulur musunuz?					
15. Üzerinize aldığınız işi başarıyla bitirebilir misiniz?					
16. Haksızlığa uğradığınızda mücadele eder misiniz?					
17. Toplantılarda söz alarak kendi görüşlerinizi ifade eder misiniz?					
19. Yeteneklerinize güvenir misiniz?					
20. Başkaları sizinle olmaktan zevk alır mı?					

EK-3

ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARINI BELİRLEME ÖLÇEĞİ

Değerli öğrenciler bu ölçeğin amacı herhangi bir konudaki bilgilerinizi ölçmek değil, sizlerin farklı çatışma durumlarına karşı gösterdiğiniz tepkileri belirlemektir. Bu nedenle aşağıdaki durumların doğrusu ya da yanlışı yoktur. Sizden istenen aşağıda verilmiş her bir örnek durumu okuduktan sonra size uygunluk derecesine göre yan tarafında verilmiş sayılardan birisini işaretlemenizdir. Katıldığınız için teşekkür ederim.

ÖRNEK:

Arkadaşım benden izinsiz ona söylediğim bir sorunumu başkalarına anlatırsa onunla bir daha konuşmam.

1 (Hiç uygun değil) 2 (Biraz uygun) 3 (Orta derecede uygun) 4 (Oldukça uygun) 5 (Çok uygun)

SORULAR	1	2	3	4	5
1. Çok önem verdiğim ve gizli tuttuğum bir konuda arkadaşım gelişigüzel konuşursa onunla kavga ederim.					
2. Sınıfta iki çocuğun bir top başında tartıştıklarını görsem gidip onların yaptığının yanlışı olduğunu söylerim.					
4. Arkadaşımı sınıfta kimse yokken benim ceketimin ceplerini karıştırdığını görsem neden bunu yaptığını sorarım.					
5. Arkadaşım okulda benim hakkımda yalan yanlışı dedikodu yapsa ben de onun hakkında dedikodu yaparım.					
6. Sevdiğim kişi başka bir arkadaşımın yanında bana aptal dese onunla yalnız kaldığımda niçin böyle konuştuğunu sorar ve çok üzüldüğümü söylerim					
8. Çok sevdiğim birisi hakkında yanlışı söylentiler duysam bunu çıkaran arkadaşıma neden bunu yaptığını sorarım.					
9. Sınıftaki bir arkadaşım doğum günü partisine beni davet etmese o					